

**T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SERAMİK ANASANAT DALI

SERAMİK SANAT FORMLARINDA DOKU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ENES GÜNDÜZ

**Tez Danışmanı
DR. ÖĞR. ÜYESİ MÜJDE YÜCEL COŞAR**

ÇANAKKALE – 2022

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SERAMİK ANASANAT DALI

SERAMİK SANAT FORMLARINDA DOKU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ENES GÜNDÜZ

Tez Danışmanı
DR. ÖĞR. ÜYESİ MÜJDE YÜCEL COŞAR

ÇANAKKALE – 2022

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Enes GÜNDÜZ tarafından Dr. Öğr. Üyesi Müjde YÜCEL COŞAR yönetiminde hazırlanan ve **24/11/2022** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**SERAMİK SANAT FORMLARINDA DOKU**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Seramik Anasanat Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Müjde

.....

YÜCEL COŞAR

(Danışman)

Prof. Ayşe GÜLER

.....

Dr. Öğr. Üyesi Hasan

.....

Numan SUÇAĞLAR

Tez No : 10512159

Tez Savunma Tarihi : 24/11/2022

.....

Doc. Dr.
YenerPAZARCIK

Enstitü Müdürü

24/11/2022

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

(İmza)

Enes GÜNDÜZ

24/11/2022

ÖNSÖZ

Bu tezin gerçekleştirilmesinde, çalışmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen, tez yazım sürecinde bana güvenen değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Müjde YÜCEL COŞAR'a ve destekleri ile tezin gelişmesine yardımcı olan Prof. Dr. Ayşe GÜLER hocama, hayatımın her evresinde maddi ve manevi bana her koşulda destek olan babam Şaban GÜNDÜZ ve annem Döne GÜNDÜZ'e, tez uygulamalarımı yaparken beni destekleyen ve atölye imkânlarını sunan Esen Seramik Atölyesi, Esen HÜSMENOĞLU ve Ceramic by Elif Atölyesi Elif ÇETİN'e; umutsuzluğa düştüğümde yanımda duran dostlarıma ve beni hep motive eden arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Enes GÜNDÜZ

Çanakkale, Kasım 2022

ÖZET

SERAMİK SANAT FORMLARINDA DOKU

Enes GÜNDÜZ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Seramik Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Müjde YÜCEL COŞAR

24/11/2022 71

Nesnelerin ve canlıların kendine özgü, işlevsel veya görsel dokuları bulunmaktadır. Bazı dokular kendiliğinden oluşurken bazı dokular ise zaman içerisinde yaşam şartları gereği veya dışardan müdahale ile değişkenlik göstermektedir. Oluşumlarına ve duyumlarına göre iki başlıkta ele alınan doku, temel tasarım elemanlarından biri olup, görsel sanatlarda yüzeye ait önemli bir özelliği ifade etmektedir.

Sanatsal seramik formlarında doku, verilmek istenen mesajın aktarılmasına yardımcı olmakta ve anlamın güçlendirilmesine katkı sağlamaktadır. Kilin plastikliği, seramik yüzeylerde sanatçının tasarımını biçimsel yönden şekillendirmesinde olduğu gibi, dokular ile yaratacağı etkilerin çeşitliliğinde de büyük öneme sahiptir.

Çalışma kapsamında farklı çamur türleriyle, sırlı ve sırsız pişirimler yapılarak seramik sanat formlarında doku çeşitlerinin kullanıldığı uygulamalar ortaya konmuştur. “Sanatsal Seramik Formlarda Doku” başlıklı bu çalışma ile seramik formlarda dokunun hangi şekillendirme, sırlama ve pişirim yöntemleri kullanılarak elde edildiği hakkında bilgi vermek, seramik sanatçılarının dokudan ne şekilde faydalandıklarını örneklerle göstererek literatüre katkı sağlamak hedeflenmiştir.

Anahtar kelime: Seramik, Doku, Kil, Sanat, Form

ABSTRACT

TEXTURE IN ARTISTIC CERAMIC FORMS

Enes GÜNDÜZ

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Ceramics Master's Thesis

Advisor/Supervisor: Dr. Müjde YÜCEL COŞAR

24/11/2022 71

Objects and creatures have unique functional or tactile real and illusory textures. While some textures are formed spontaneously, some textures change over time due to living conditions or external intervention. The texture is typically based on two aspects according to its formations and sensations, and it is one of the essential design elements and expresses an important feature of the surface in visual arts.

In artistic ceramic forms, texture helps convey the message and contributes to strengthening the meaning. The plasticity of clay is of great importance in the variety of effects it will create with textures and in shaping the artist's design on ceramic surfaces in terms of form.

The study revealed applications in which texture types are used in ceramic art forms by making glazed and unglazed firings with different types of clay. The study "Texture in Artistic Ceramic Forms" aims to provide information about the shaping, glazing and firing methods used to obtain texture in ceramic forms and to contribute to the literature by showing examples of how ceramic artists benefit from texture.

Keywords: Ceramic, Texture, Clay, Art, Form

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
ŞEKİL DİZİNİ.....	vii
GÖRSEL DİZİN.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM DOKU VE DOKU ÇEŞİTLERİ

1.1. Doku	2
1.2. Doku Çeşitleri.....	3
1.2.1. Oluşumlarına Göre Dokular.....	4
1.2.2. Duyumlarına Göre Dokular	8

İKİNCİ BÖLÜM SERAMİK YÜZEY VE FORMLARDA DOKU

2.1. Sanatsal Tasarımlarda Doku	12
2.2. Seramik Yüzeylerde Doku.....	16
2.2.1. Seramik Yüzeylerdeki Dokunsal (Gerçek) Dokular	18
2.2.2. Seramik Yüzeylerdeki Yanılsamaya Bağlı Dokular	21
2.3. Seramik Sanat Formlarında Doku	25

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM DOKU ÜZERİNE KİŞİSEL UYGULAMALAR

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM SONUÇ

KAYNAKÇA	65
----------------	----

ŞEKİL DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Tez kapsamında ele alınan doku çeşitleri	4

GÖRSEL DİZİN

Görsel No	Görsel Adı	Sayfa No
Görsel 1	Örümcek ağı dokusu https://cdn.pixabay.com/photo/2015/09/03/17/50/cobweb-921039_960_720.jpg	4
Görsel 2	Ağaç kabuğu dokusu https://cdn.pixabay.com/photo/2019/10/13/06/19/log-4545438_960_720.jpg	4
Görsel 3	Değişken doku örneği, “El dokusu” https://popsci.com.tr/wp-content/uploads/2017/11/23584836_10155863786396764_756318333_n.png	5
Görsel 4	Değişken doku örneği, “Ağaç dokusu” https://tr.linkedin.com/pulse/mevsimler-ve-de%C4%9Fi%C5%9Fim-yasemin-g%C3%BC%C3%A7%C3%BC	5
Görsel 5	Bukalemun iskeleti https://s2.glbimg.com/mA2hyfdnDmVqTphgCYtaWA_zeJI=/e.glbimg.com/og/ed/f/original/2018/10/19/extra_large-1539860181-cover-image.jpg	6
Görsel 6	Bukalemun dokusu https://www.treehugger.com/thmb/ZVK27VpRfo8k4sm-4UNB6u9-zx0=/1500x0/filters:no_upscale():max_bytes(150000):strip_icc():format(webp)/_opt_aboutcom_coeus_resources_content_migration_mnn_images_2015_03_shutterstock_661154743-4c2af922fd774f3981816ff8e429ff2b.jpg	6
Görsel 7	Akik taşı, “Doğal doku örneği” https://dynamic-media-cdn.tripadvisor.com/media/photo-o/06/ea/d5/ec/gaumer-s-jewelry-museum.jpg?w=500&h=400&s=1	7
Görsel 8	Pablo Picasso, Still Life With Chair Caning “Baston "Sandalyeli Naturmort”, 1912 https://www.museepicassoparis.fr/sites/default/files/2022-02/nature%20morte%20%C3%A0%20la%20chaise%20can%C3%A9e%20HD%20OK.jpg	9
Görsel 9	Denis Wojtkiewicz, Kivi serisi, 91,5 x 167,6 cm https://images.squarespace-cdn.com/content/v1/57b3aba6d1758e9333cf20f4/1482428941311-7ZJNBNUAGZ4SQQ8ACI5/ROSETTE-SERIES-%2329.jpg?format=300w	10
Görsel 10	Victor Vasarely, 1969 https://buffaloakg.org/sites/default/files/styles/height_medium/public/artwork/K1969_029_o2.jpg?itok=NQD4hxU-	11
Görsel 11	Jackson Pollock, “Numara 11” (1952)	12

	https://www.jackson-pollock.org/blue-poles.jsp#prettyPhoto[image1]/0/.	
Görsel 12	John Constable , “Mısır Tarlası” (1826) https://www.istanbulsanatevi.com/wp-content/uploads/2014/12/john-constable-misir-tarlası-ve-agaclar-kanvas-tablo-768x897.jpg . (Erişim Tarihi: 02.08.2022)	13
Görsel 13	Tekstil alanında doku, So Young Choi, “Bir Yan Sokak” (2007–2008) https://www.flickr.com/photos/scalleja/2266819015/in/photostream/	13
Görsel 14	Tekstil alanında doku, Günay Atalayer, “Anadolu’ya Dokunan Bezler” Gür Üstüner, S. (2018). Türkiye’de Tekstil Sanatını Bugünü, Van, S.17.	14
Görsel 15	Metal heykelerde doku, Constantin Brancusi, “Uyuyan İlham Perisi” (1910) Erol, S. (2011). Heykelde “Boşluk” Kavrayışı: Modernizm ve Sonrası, Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, S.133.	14
Görsel 16	Metal heykelerde doku, Anastasiya Protsenko “Rising Sun” (2021) https://www.artmajeur.com/tr/anastasiya-protsenko/artworks/15327697/rising-sun	14
Görsel 17	Mermer heykelerde doku, Raffaele Monti “Tanrıca Vesta’nın Rahibeleri” (19.yy) https://img-s1.onedio.com/id-56dc1d8e6b25001811c78afe/rev-0/w-635/f-jpg/s-0fc681ef0d204da4e1de19063968f871770138d6.jpg .	15
Görsel 18	Kağıt heykelerde doku, Kwong Young Chun (2018) https://www.operagallery.com/storage/artworks/CHUN-Kwang-Young-Aggregation18-NV061.jpg	16
Görsel 19	Kağıt heykelerde doku, Marit Roland “Paper Drawings” https://www.artfulliving.com.tr/image_data/content/dc0f591e9511bb365d693091d8e51444.jpg .	16
Görsel 20	Çimdikleme (pinch pot) tekniği https://thepotterywheel.com/how-to-make-a-pinch-pot/	18
Görsel 21	Sucuk (fitil) tekniği https://seramiksanat.com/sucuk-teknigi/	18
Görsel 22	Kütleden oyma tekniği https://www.miebox.com/blog/seramik-yapim-asamaları-ve-sekillendirme-yontemleri	19
Görsel 23	Çömlekçi çarkı tekniği https://cdn.kobisi.com/cdn/blogimage/6508/666/5fff45690c2ed-5fff45690c2f0-ab7307c11f1cb-5b23207518339.png	19
Görsel 24	Dekorlu kalıp tekniği https://i.pinimg.com/564x/a6/fd/ba/a6fdb2fac19ade4d194c7fe58844ce7.jpg	19
Görsel 25	Dekorlu kalıp tekniği https://i.pinimg.com/564x/90/46/33/904633ad79037bf491f713893	19

Görsel 26	a313db3.jpg Oyma dekoru https://i.pining.com/564x/69/b5/1c/69b51c73d49879386d48f3fa5ccb153e.jpg	20
Görsel 27	Kazıma dekoru https://i.pining.com/564x/15/5b/86/155b86a645a04e7c55acfa696870fdf3.jpg	20
Görsel 28	Parça ekleme dekoru https://i.pining.com/564x/72/d0/fd/72d0fdf93c5f7ed9f1c511ad57793521.jpg	20
Görsel 29	Puarla parça ekleme dekoru https://i.pining.com/564x/7d/49/5c/7d495c4daf3cbc669434ca68c739c9ec.jpg	20
Görsel 30	Ajur tekniği https://tr.pinterest.com/pin/70437485890985/	21
Görsel 31	Mühür tekniği https://tr.pinterest.com/pin/209698926379479063/?mt=login	21
Görsel 32	Seramik fırça dekoru https://www.zet.com/urun/seramik-kedili-tabak-469187	21
Görsel 33	Seramik fırça dekoru https://tr.pinterest.com/pin/119063983890893688/	21
Görsel 34	Mermer (agatware) tekniği https://i.pining.com/736x/c2/3a/a3/c23aa31e7a1a8c533739f5358347dc0e.jpg	22
Görsel 35	Nerikomi tekniği https://i.pining.com/564x/0f/b6/ef/0fb6eff3d1447a2a94446722315f17a1.jpg	22
Görsel 36	Maskeleme tekniği https://i.pining.com/564x/21/23/3c/21233cfe55b8db51cdff20612fcb60e.jpg	23
Görsel 37	Mishima (kakma) tekniği https://i.pining.com/564x/dc/3b/8e/dc3b8efe3fc4f74cb88b78b6c7f3d65f.jpg	23
Görsel 38	Kalıp içine resimleme tekniği https://tr.pinterest.com/pin/525443481525514220/?mt=login	23
Görsel 39	Mocha (selvi) dekoru https://tr.pinterest.com/pin/182606959882706793/?mt=login	24
Görsel 40	Raku pişirim tekniği https://tr.pinterest.com/pin/635781672411315822/	24
Görsel 41	Sagar pişirim tekniği https://tr.pinterest.com/pin/115193702944956513/	24
Görsel 42	İsli pişirim tekniği https://tr.pinterest.com/pin/32791903528641733/	24
Görsel 43	Obvara tekniği https://tr.pinterest.com/pin/133771051423309881/	25
Görsel 44	Anne Goldman https://diffendaffer.com/anne-goldman-ceramics/	26
Görsel 45	Anne Goldman	26

	https://diffendaffer.com/anne-goldman-ceramics	
Görsel 46	Oya Aşan Yüksel (2014) https://www.galerisoyut.com.tr/wp-content/gallery/gunbegun-2014/gbg1409-72.jpg	26
Görsel 47	Oya Aşan Yüksel (2014) https://www.galerisoyut.com.tr/wp-content/gallery/gunbegun-2014/gbg1409-72.jpg	26
Görsel 48	Tamsyn Treverrow https://www.instagram.com/p/cex0wzudslv/?hl=tr .	27
Görsel 49	Tamsyn Treverrow https://www.instagram.com/p/cex0wzudslv/?hl=tr	27
Görsel 50	Ogata Kamio https://img.artlogic.net/w_500,h_500,c_limit/exhibit-e/56817629cfaf3468568b4568/c3e5805bb81acb51434bfc2b0964da14.jpeg	27
Görsel 51	Ogata Kamio https://img.artlogic.net/w_500,h_500,c_limit/exhibit-e/56817629cfaf3468568b4568/07c43e2d9aac2f5a277a053ce3dd8101.jpeg	27
Görsel 52	Tom Kemp https://tomkemp.com/gallery	28
Görsel 53	Tom Kemp https://tomkemp.com/gallery	28
Görsel 54	Soner Genç https://csmuze.anadolu.edu.tr/sites/csmuze.anadolu.edu.tr/files/sgDSC_3467.jpg	28
Görsel 55	Soner Genç https://csmuze.anadolu.edu.tr/sites/csmuze.anadolu.edu.tr/files/sgDSC_3467.jpg	28
Görsel 56	David Roberts https://www.veniceclayartists.com/wp-content/uploads/2011/10/46-im-About_Photo_Top-7721.jpg	29
Görsel 57	David Roberts https://www.veniceclayartists.com/wp-content/uploads/2011/10/46-im-About_Photo_Top-7721.jpg	29
Görsel 58	Sylvie Bourdeau https://www.instagram.com/sylvie.b_sculpture/	29
Görsel 59	Sylvie Bourdeau https://www.instagram.com/sylvie.b_sculpture/	29
Görsel 60	Hasan Başkırkan, balık figürü https://www.istanbulsanatevi.com/wp-content/uploads/2018/12/hasan-baskirkan-balik-750x750.jpg .	30
Görsel 61	Beril Anılanmert Anılanmert, B. (1994). Daha Çok Ateş. Çanakkale Seramik Sanat Yayınları: Çanakkale.	30
Görsel 62	Beril Anılanmert Anılanmert, B. (1994). Daha Çok Ateş. Çanakkale Seramik Sanat Yayınları: Çanakkale.	30
Görsel 63	Jale Yılmazbaşar	31

	https://docplayer.biz.tr/57105179-Cok-yonlu-sanatsal-kisiligi-ile-jale-yilmabasar.html	
Görsel 64	Jale Yılmabaşar	31
	https://docplayer.biz.tr/57105179-Cok-yonlu-sanatsal-kisiligi-ile-jale-yilmabasar.html	
Görsel 65	Gwen Heeney, “Rhiannon seating” (1999)	31
	https://1.bp.blogspot.com/vCNhaKV5fzQ/WBuqp8JtZFI/AAAAAABbhk/aojpVlm4MmMuyUomZjr278PcRr8Tmd9zQCLcB/s640/IMG_5707.JPG	
Görsel 66	Gwen Heeney, “Sleeping partner” (1999)	31
	https://3.bp.blogspot.com/QPsDpLSDHOw/WBuqp2kJB7I/AAAAAABbho/Oto9vqY2EsEwp1C39hHBOXhqpNCPjyXACLcB/s640/IMG_5708.JPG	
Görsel 67	Pınar Baklan, “Romantic Activis” (2017)	32
	https://www.sanatgezgini.com/media/catalog/product/cache/1/image/17f82f742ffe127f42dca9de82fb58b1/p/i/pin14.jpg	
Görsel 68	Pınar Baklan, “Romantic Activis” (2017)	32
	https://www.sanatgezgini.com/media/catalog/product/cache/1/image/17f82f742ffe127f42dca9de82fb58b1/d/s/dsc_0206.jpg	
Görsel 69	Yuji Ueada	32
	https://www.instagram.com/p/B9Rh5KoA190/?utm_source=ig_web_copy_link	
Görsel 70	Yuji Ueada	32
	https://www.instagram.com/p/B-KQckgjkhc/?utm_source=ig_web_copy_link	
Görsel 71	Monika Patuszyńska, TransFormsPlus, Bali Hikayeleri (2016)	33
	https://www.ceramicsnow.org/wp-content/uploads/2020/08/2016_TransForms-Plus-Balinese-stories-Medium-1024x681.jpg	
Görsel 72	Monika Patuszyńska, TransForms Plus, Bernese Hikayeleri (2016)	33
	https://www.ceramicsnow.org/wp-content/uploads/2020/08/2015_TransForms-Plus-Bernese-stories-Medium-1024x680.jpg	
Görsel 73	Sıdika Sibel Sevim, “Benim İnsanlarım” (2018)	34
	http://www.dartgaleri.com.tr/wp-content/uploads/2020/09/ESER.2.Sibel-Sevim-BENIM-INSANLARIM_renamed_4577-scaled.jpg	
Görsel 74	Sıdika Sibel Sevim (2007)	34
	https://i.pining.com/564x/1f/1c/46/1f1c463a40cff894f193e0e0e0667530.jpg	
Görsel 75	Mine Poyraz, “Kanatlar” (2017)	34
	https://www.galerisoyut.com.tr/wp-content/gallery/yeni-aralik-2019-2/ya1912-123.jpg	
Görsel 76	Görsel 76. Mine Poyraz, “Kanatlar” (2017)	34
	https://www.galerisoyut.com.tr/wp-content/gallery/mine-poyraz-2018/mp1805-02.jpg	
Görsel 77	Amfibi türlerine örnek	35
	https://i.pining.com/originals/82/37/d1/8237d15e0772a0271457796ee8836e49.jpg	

Görsel 78	Keler türlerine örnek https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRmBvkig6FfeyYIT5KDREZ4Hbdg-Cr62YgQAKg-Iu_dMNQNqsvrZIgeymUwHHLXg7KE-Hc&usqp=CAU	35
Görsel 79	Triadobatrachus massinoti, Madagaskar'ın Erken Triyas'ından bir proto kurbağa https://bilimvegelecek.com.tr/wp-content/uploads/2018/05/10.jpg	35
Görsel 80	Enes Gündüz, Yer aslanı , 23 x 7 x 7,5 cm .	36
Görsel 81	Enes Gündüz, Yer aslanı, 23 x 7 x 7.5 cm.	36
Görsel 82	Enes Gündüz, Yer aslanı, 23 x 7 x 7.5 cm.	36
Görsel 83	Enes Gündüz, Adelphobates, 7 x 6,5 x 4,5 cm .	37
Görsel 84	Enes Gündüz, Excidobates, 5 x 5,5 x 5 cm.	37
Görsel 85	Enes Gündüz, Silverstoneia (Gümüş taşı), 7,5 x 7 x 4 cm.	38
Görsel 86	Enes Gündüz, Oopfaga, 8 x 6,5 4,5 cm .	38
Görsel 87	Enes Gündüz, Oopfaga, 8 x 6,5 x 4,5 cm.	38
Görsel 88	Enes Gündüz, Green Excidobates, 8,5 x 7 x 4 cm	39
Görsel 89	Enes Gündüz, Hyloxalus, 7 x 6,5 x 6 cm.	39
Görsel 90	Enes Gündüz, Terribilis, 4 x 3,5 x 3 cm.	39
Görsel 91	Enes Gündüz, Orange Terribilis, 6,5 cm x 5,5 cm x 3 cm.	40
Görsel 92	Enes Gündüz, Phyllobates bicolor, 6 cm x 6,5 cm x 3 cm.	40
Görsel 93	Enes Gündüz, Phyllobates lugubris, 7 cm x 7 cm x 5 cm.	40
Görsel 94	Enes Gündüz, Phyllobates lugubris, 7 cm x 7 cm x 5 cm.	40
Görsel 95	Enes Gündüz, Blauwe pijlgifkikker, 5 cm x 5 cm x 4 cm.	41
Görsel 96	Enes Gündüz, Tricolor Silverstoneia, 7 cm x 7 cm x 5 cm.	41
Görsel 97	Enes Gündüz, Tricolor Dendrobates , 5,5 cm x 5 cm x 4 cm.	41
Görsel 98	Enes Gündüz, Paruwrobates, 5 cm x 5,5 cm x 4 cm.	41
Görsel 99	Enes Gündüz, Oophaga lehmanni, 6 x 7,5 x 4 cm.	42
Görsel 100	Enes Gündüz, lehman, 8 x 5,5 x 5 cm.	42
Görsel 101	Enes Gündüz, Ameerega, 7,5 x 6 x 4,5 cm.	42
Görsel 102	Enes Gündüz, Lehmann, 6,5 cm x 7,5 cm x 4 cm.	42
Görsel 103	Enes Gündüz, Blauwe Amegega, 3, cm x 4,5 cm x 3 cm.	42
Görsel 104	Enes Gündüz, Azureus, 8 cm x 6,5 cm x 5 cm.	43
Görsel 105	Enes Gündüz, Blauwe Azureus, 6,5 cm x 7,5 cm x 4 cm.	43
Görsel 106	Enes Gündüz, Ameerega, 7,5 cm x 6 cm x 4,5 cm.	44
Görsel 107	Enes Gündüz, Ameerega, 6,5 cm x 7,5 cm x 4cm.	44
Görsel 108	Enes Gündüz, Oopfaga, 8 cm x 6,5 cm 4,5 cm.	44
Görsel 109	Enes Gündüz, Oopfaga, 6,5 cm x 5,5 cm x 3 cm.	44
Görsel 110	Enes Gündüz, Oopfaga, 5 cm x 5,5 cm x 3 cm.	45
Görsel 111	Enes Gündüz, Oopfaga, 5,5 cm x 5 cm x 4 cm.	45
Görsel 112	Enes Gündüz, Ectopoglossus, 6 cm x 8 cm x 4 cm.	45
Görsel 113	Enes Gündüz, Ectopoglossus, 6 cm x 8 cm x 4 cm.	45
Görsel 114	Enes Gündüz, Ameerega, 7,5 cm x 6 cm x 4,5 cm.	46
Görsel 115	Enes Gündüz, Green Oophaga, 7 cm x 5,5 cm x 4,5 cm.	46
Görsel 116	Enes Gündüz. Zehirli Ok Kurbağaları	47
Görsel 117	Enes Gündüz. Zehirli ok kurbağaları	47
Görsel 118	Enes Gündüz, Rajidae, 36,5 cm x 30 cm x 13cm.	48
Görsel 119	Enes Gündüz, Rajidae, 36,5 cm x 30 cm x 13cm.	48

Görsel 120	Enes Gündüz, Taeniura, 7 cm x 25 cm x 9 cm.	49
Görsel 121	Enes Gündüz, Taeniura, 7 cm x 25 cm x 9 cm.	49
Görsel 122	Enes Gündüz, Urodela, 18 cm x 8 cm x 4 cm	50
Görsel 123	Enes Gündüz, Urodela, 18 cm x 8 cm x 4 cm	50
Görsel 124	Enes Gündüz, Urodela, 18 cm x 8 cm x 4,5 cm.	51
Görsel 125	Enes Gündüz, Urodela, 18 x 8 x 4,5 cm.	51
Görsel 126	Enes Gündüz, Urodela, 18 cm x 8 cm x 4,5 cm.	51
Görsel 127	Enes Gündüz. Skeleton, 32 cm x 17 cm x 8 cm	52
Görsel 128	Enes Gündüz. Skeleton, 32 cm x 17 cm x 8 cm	52
Görsel 129	Enes Gündüz. Skeleton, 32 cm x 17 cm x 8 cm	53
Görsel 130	Enes Gündüz. Skeleton, 32 cm x 17 cm x 8 cm	53
Görsel 131	Enes Gündüz. Green Frog, 25 cm x 23 cm x 15 cm.	54
Görsel 132	Enes Gündüz. Green Frog, 25 cm x 23 cm x 15 cm.	54
Görsel 133	Enes Gündüz. Wide Eye, 25 cm x 25 cm x 10 cm.	55
Görsel 134	Enes Gündüz. Wide Eye, 25 cm x 25 cm x 10 cm.	55
Görsel 135	Enes Gündüz. Wide Eye, 25 cm x 25 cm x 10 cm.	55
Görsel 136	Enes Gündüz. Clay Frog, 19 cm x 17 cm x 16,5 cm.	56
Görsel 137	Enes Gündüz. Clay Frog, 19 cm x 17 cm x 16,5 cm	56
Görsel 138	Enes Gündüz, developmental stages	57
Görsel 139	Enes Gündüz, developmental stages ve formation kompozisyonu	57
Görsel 140	Enes Gündüz, developmental stages	57
Görsel 141	Enes Gündüz, formation, 18 cm x 17 cm x 16 cm	58
Görsel 142	Enes Gündüz, formation, 18 cm x 17 cm x 16 cm	58
Görsel 143	Enes Gündüz, formation, 18 cm x 17 cm x 16 cm	58
Görsel 144	Enes Gündüz, Kamufle, 23 cm x 23 cm x 2,5 cm	59
Görsel 145	Enes Gündüz, Kamufle, 23 cm x 23 cm x 2,5 cm	59
Görsel 146	Enes Gündüz, mixed formation, 17 cm x 15 x 15 cm	60
Görsel 147	Enes Gündüz, mixed formation, 17 cm x 15 x 15 cm	60
Görsel 148	Enes Gündüz, mixed formation, 17 cm x 15 x 15 cm	60
Görsel 149	Enes Gündüz, mixed formation, 17 cm x 15 x 15 cm	60
Görsel 150	Enes Gündüz, Climp , 29 cm x 25 cm x 24,5 cm	61
Görsel 151	Enes Gündüz, Climp , 29 cm x 25 cm x 24,5 cm	61
Görsel 152	Enes Gündüz, Dikenli Şeytan, 19 cm x 8 cm 10 cm	62
Görsel 153	Enes Gündüz, Dikenli Şeytan, 19 cm x 8 cm 10 cm	62

GİRİŞ

Doğal veya yapay tüm yüzeyler bir dokuya sahiptir. Bu yüzeylerin oluşum şekilleri, zaman içerisinde doğal veya yapay etkenlerden oluşan sebepler sonucunda doku çeşitleri oluşmaktadır. Sanatçılar, seramik eserlerinin üretimi sürecinde doğanın sunmuş olduğu doku çeşitliliğinden sıklıkla faydalanmaktadır. Seramik formlarda çamurun üzerine elle, tırnakla yapılan izler ilk dokular olarak kabul edilmektedir.

Soyut sanat algısının oluşmasıyla birlikte seramik formlarda yüzey algısı ve doku ögesinin kullanımı yaygınlaşmaktadır. Çalışma kapsamında, seramik sanatında doku ögesinin yardımı ile form oluşturulmasının önemi vurgulanmıştır. Doku kavramının kullanımı ile doğadan ilham alınmıştır. Seramik sanatındaki teknikler ve malzeme çeşitlilikleri ile birlikte dokunsal gerçek doku ve yanılısamaya bağlı dokuların oluşturulması hedeflenmiştir.

Doku kavramının literatür taraması aşamasında resim, tekstil, heykel alanlarında doku kullanımlarıyla ilgili kaynaklar bulunmasına karşın seramik alanında dokunun kullanımı ile ilgili birkaç tez ve makaleye ancak ulaşılabilmektedir. “Seramik Sanat Formlarında Doku ” başlıklı bu çalışma ile sanatsal çalışmalarda dokunun şekillendirme teknikleri ve sırlama yöntemleri kullanılarak nasıl uygulandığı hakkında bilgi aktarmak ve literatüre katkı sağlamak hedeflenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde doku kavramı ele alınmış ve doku çeşitleri tanıtılmıştır. Oluşumlarına ve duyumlarına göre gruplandırılan dokulara örnekler verilmiştir. “Seramik yüzey ve formlarda doku” başlıklı ikinci bölümde seramik sanatçılarının sanatsal tasarımlarındaki dokunsal (gerçek) ve yanılısamaya bağlı dokular incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise organik dokulardan yola çıkılarak oluşturulan kişisel uygulamalara yer verilmiştir. Tasarımlarda amfibi sınıfta yer alan kurbağa, semender gibi birbirinde farklı hayvan dokuları ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DOKU VE DOKU ÇEŞİTLERİ

1.1. Doku

Sanat Kavram ve Terimleri kitabında doku, “ Görme ve dokunma duyularıyla kavranabilen, homojen yüzey etki ögesi” (Sözen ve Tanyeli, 2018: 69) olarak tanımlanmaktadır.

Doku *Türkçe Sözlük*'te ise şu şekilde ifade edilmektedir: “Bir vücudun ya da bir organın yapı öğelerinden birini oluşturun gözeneler bütünü, mec. Bir bütünün yapısı ve özelliği” (Türkçe Sözlük, 2018: 440).

Dokular, dokunma veya görme duyuları ile algılanabilen nesnelere veya canlıların dış yüzeyleridir. Doku maddenin içyapısının dış yüzeye yansımalarıdır. İçyapı her zaman değişirse bile yüzey çeşitli sebeplerle değişebilmektedir. Bu değişimler doğal etkilerin yanı sıra yapay şekilde dışarıdan müdahale ile de gerçekleşebilmektedir (Kalmık, 1970: 10).

Latife GÜRER' "Temel Tasarım" adlı kitabında doku ögesini şu şekilde tanımlamıştır.

Objelerin algılanışı elle yoklayarak veya ışık tesiriyle göz yoluyla olur. Elle dokunarak algılayışta duyu organlarımızdan deri sol oynar ve o nesnenin dokunsal, tabii dokusu söz konusudur. Kaba doku, yumuşak doku, sert doku gibi tabii doku nesnelere doğada buldukları haliyle veya sonradan elle ya da mekanik olarak verilen her türlü yani tabiileşmiş, bünyesine işlemiş dokunsal dokudur (Gürer, 1990).

Doku, içyapıyı oluşturan birimlerin bir araya gelmesiyle veya dışarıdan müdahale ile oluşabilen ve bulunduğu ortam koşullarına göre değişkenlik gösterebilen dış yapıdır. “Dokunarak ya da dokunmuş yansımaları yaratarak deneyimlenen bir malzemenin yüzey niteliği. Doku doğal etkilerle ya da sanatsal malzemeye sanatçının müdahalesi ile üretilir” (Ocvirk, vd. 2015: 167)

Doku diğer sanat elemanları arasında belki en özgün olanıdır, çünkü hızlıca iki duyu sürecini harekete geçirir. Dokunma duyusu yoluyla daha yakından ve daha dramatik olarak kavranır, ama aynı zamanda dokuyu görebilir ve buna bağlı olarak hissini tahmin edebiliriz. Bir resmi ya da heykeli seyrederken, sanatçının şekil, renk ve değer örüntülerini kullanarak karakteristiği yoluyla objeleri tanıyabiliriz. Ama aynı zamanda sanatçının bu nesnelerin yüzey karakterini işleyişine de tepki verebiliriz. Böyle bir durumda, hem görsel hem de dokusal deneyimler ediniriz (Ocvirk, vd, 2015: 72)

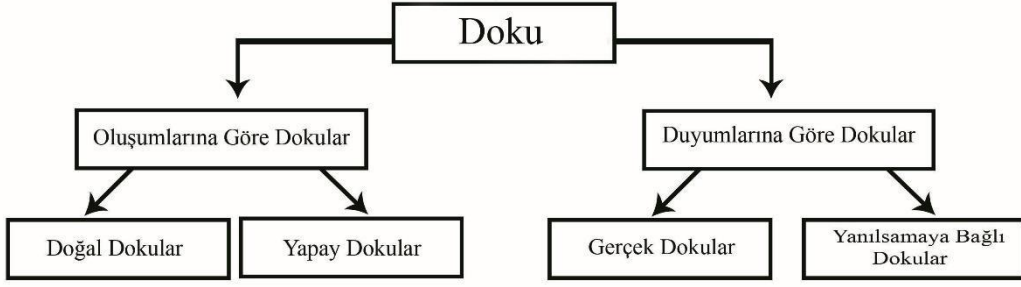
1.2. Doku Çeşitleri

Doku; sanat dallarına estetik katkı sağlamakla birlikte, tarih ve arkeoloji alanında toplumların kültürel ve ekonomik düzeyini çözümlenmede, dinsel inançlarını ve dönemin şartlarını keşfetme sürecinde, endüstri alanı ve tıp bilimi gibi birçok alanda yardımcı öğe olarak yer almaktadır.

Her bir dokunun kullanım alanı, kendisine özgü biçimi, ışıktan etkilenmesi vb. açılardan farklı karakteristik özelliklere sahiptir. Plastik sanatlarda doku, hem dokunma hem de görme duyu organlarıyla algılanabilmektedir. Doku, sanatçının eseri yaratma sürecinde bazen arka planda kullandığı bir öğe bazen ise çok yoğun kullanarak ön plana aldığı bir öğe konumundadır.

Tabii dokunun göz yoluyla zihinde bıraktığı tesir nesnelerin görsel dokusudur. Işığı yansıtma durumuna göre değişiklik ifadeleri vardır. Nitekim ıslak, kuru, pürüzlü veya düzgün cilalı gibi değişik dokusal özellikte dört yüzeye aynı şiddet ve değerinde bir renk sürülse her yüzeydeki algılanışı farklı olmaktadır. Dokusal yahut görsel dokunun ışık yoluyla bizde bıraktığı hissin grafik ifadesi suni dokudur. Suni doku yalnız çizimle değil, çeşitli yollarla da yapılabilir. Kalem, sünger, fırça, pamuk, püskürtme veya mekanik olarak gravür ve fotoğraf tekniği ile (Gürer, 1990).

Çalışma kapsamında dokular, oluşumlarına ve duyumlarına göre dokular olmak üzere iki başlıkta ele alınmıştır. Oluşumlarına göre dokular; doğal ve yapay dokular olarak, duyumlarına göre dokularda gerçek ve yanılsamaya bağlı dokular olarak incelenmiştir.

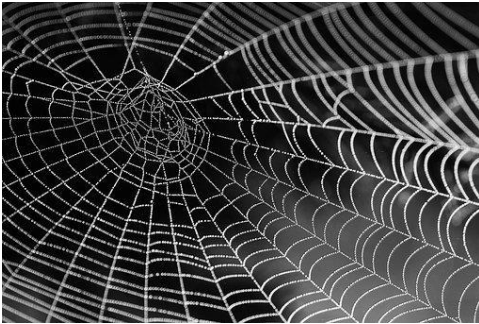

Şekil 1. Tez kapsamında ele alınan doku çeşitleri

1.2.1. Oluşumlarına Göre Dokular

Doğada bulunan canlı, cansız bütün varlıkların oluşumlarına göre birbirinden bağımsız veya birbirine benzer iç, dış yapıları ve bu yapıların farklı dizilimleri bulunmaktadır. Nesnelerin oluşumlarının temeline inildiğinde, içyapılarının birbirine benzer veya birbirini tekrar eden birimlerden meydana geldiği gözlenmektedir. Canlılar ve bitkiler de içyapılarının karakteristik hücre ve bileşenlerinin bir araya gelmesi ile dokular oluşmaktadır (Oransoy, 2016: 3).

Objenin karakteristik özelliklerinin bir düzen içerisinde oluşması ve birebir aynı olmasa da birbirine benzer birimlerim bir arada optik görünüm ile bir düzen sağlaması beklenmektedir. Düzenli dokuların oluşumlarında tekrar eden kısa, uzun, kalın, ince, büyük, küçük vb. birimler önemli bir etkidir. Arı peteği, bazı çiçek türleri, örümcek ağı vb. oluşumlar yanılsamaya bağlı düzenli doku algısı yaratmaktadırlar.

Görsel 1. Örümcek ağı dokusu

Görsel 2. Ağaç kabuğu dokusu

Düzensiz dokularda ise birimlerin dizilimleri arasında belirli bir simetri ve geometrik düzen bulunmamaktadır. Düzensiz dokularda birimler arasında biçim ve ölçü farklılıkları bulunmasının yanı sıra bütüne bakıldığında düzensizde olsa görsel uyum görülebilmektedir. Örneğin, ağaçların yapıları incelendiğinde birbirinden bağımsız, büyüklü küçüklü, girintili ve çıkıntılı yapı bir bütünlük göstermektedir (Berberoğlu, 2015: 13).

Doğal etkenler veya dışarıdan müdahale ile anlık veya zaman içerisinde değişkenlik gösteren dokular da değişken dokular olarak adlandırılmaktadır. Bir nevi dış yapının görüntü olarak farklılaşması ya da değişmesi olarak ifade edilebilmektedir. Mevsimlerin değişimi ile ya da doğal sebeplerle doğada oluşan değişimler veya insanların tenlerinde oluşan değişimler bu doku türüne örnek olarak gösterilebilmektedir (Berberoğlu, 2015: 13).

Görsel 3. Değişken doku örneği,
“El dokusu”

Görsel 4. Değişken doku örneği,
“Ağaç dokusu”

Yaşlılıkla beraber el, ayak, yüz gibi bazı noktalarda kırışıklıklar görülmeye başlaması insan tenindeki dokunun değişime uğradığını göstermektedir. Benzer şekilde mevsimlerin değişiklikleri, rüzgâr, fırtına gibi doğa olayları yeryüzünün dokusunun değişmesinde önemli rol oynamaktadır.

Hareket algısı oluşturan dokulara dinamik dokular denilmektedir. Dinamik dokular diğer dokulardan çok farklı olarak hareket eden çeşitli cisimlerin meydana getirdikleri dokular (Tüzcet, 1967: 5) olarak tanımlanmaktadır. Çağımızda teknolojinin gelişimi ile fotoğraf, mikroskop, teleskop vb. gereçlerin yardımları ile bu dokular daha rahat gözlemlenebilmektedir.

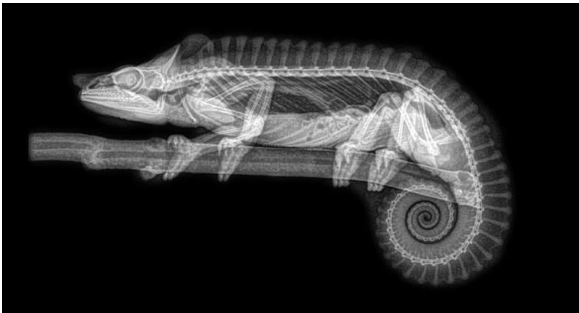
Dinamik dokular hareket ile oluşmaktadır. Hareket temel alınarak elde edilen dinamik dokularda hareketle ilgili her husus, bu dokunun özelliği için belirleyici unsurdur. Hareketin hem hızı hem yönü hem gücü hem de niteliği bu dokularda önem arz etmektedir (Berberoğlu, 2015: 12).

Doğal yollarla oluşan dinamik dokulara deniz dalgasını, insan tarafından yaratılan dinamik dokulara ise havai fişekleri örnek göstermek mümkündür. Oluşumlarına göre dokular doğal dokular ve yapay dokular olarak iki başlıkta incelenmektedir.

Doğal Dokular

Doğal dokularda dış yapı (tekstür) ve içyapı (strüktür) arasında uyum bulunmaktadır. Bu dış yapılar zaman ve ortam koşulları gibi doğal veya dışarıdan müdahale ile değişiklik gösterebilmektedir. Doğal dokular içyapının karakteristik özellikleri ile belirli bir düzenle birbirini tamamlayarak dış yapıyı oluşturur. Doğal dokular oluşum ve yapılarına göre organik veya inorganik dokular olabilmektedir (Berberoğlu, 2015).

Canlı ve cansız varlıkların dokularının oluşumunda hücresel ve içyapısal etkenler dış yapının yani dokunun oluşumunda etkili rol oynamaktadır (Ağatekin. 2002). Bunların yanı sıra buldukları konum, iklim şartları ve korunma içgüdüleri gibi faktörler de organik dokuların oluşumunda rol oynamaktadır. Örnek olarak; bukalemunun içyapısı incelendiğinde kuyruk tarafına doğru küçülerek giden ve kıvrılmasına olanak sağlayan birimler belirli bir düzen ile sistemli şekilde oluşmaktadır. Bukalemunların yaşama ve büyüme ortamı gereği koruma içgüdüleri ile kuyruk kısmından denge kurarak ağaçlarda yaşamlarını sürdürebilmesini sağlamaktadır. Bukalemunlar kırmızı, mavi, yeşil pigmentleri olan özel deri hücrelerine sahiptir. Yansıma katmanlar ve hücreler birleştiğinde çok hızlı bir şekilde büyüyebilir veya küçülebilir bu sayede hızlı şekilde renk değişimleri sağlamış olurlar (Tezel ve Karakaş, 2011a)

Görsel 5. Bukalemun iskeleti

Görsel 6. Bukalemun dokusu

İnorganik doğal dokular, yer kabuğunun değişimi ve yıllar içerisindeki fiziksel veya kimyasal etkilerinin sonucunda oluşmaktadır. İnorganik doğal dokularda içyapıların oluşturduğu yüzeyler zaman içerisinde çeşitli sebeplerle değişikliğe uğrayabilmektedir. Bir yapı oluşumunu tamamlasa da değişime uğramaya devam etmektedir. Sabit olarak duran bir kaya ve bir ağaç bulunduğu bölgeye göre ya da dışarıdan doğal veya yapay şekilde müdahale ile farklılık gösterebilmektedir (Çetinkaya, 2018: 30).

Yer yer renk farklılıklara sahip olan akik taşı parçalandığında dıştaki çizgisel görünüm içyapıda da aynı şekilde devam etmektedir. Akik taşıdaki doğal oluşumun sebebi yeraltındaki erimiş sıcak magmanın hareketi ile oluşur. Magma sıkışıp yeryüzüne doğru hareket ederken geçtiği yüzeylerde kalıntı bırakır ve bu kalıntılar zamanla soğuyup taşlaşır. Taş damarların rengi magmanın o anki sıcaklığına ve içerdiği mineralelere göre farklılık gösterir ve akik taşıdaki dokusal renk ortaya çıkar (Çetinkaya, 2018: 29).

Görsel 7. Akik taşı, “Doğal doku örneği”

Yapay Dokular

İşlevsellik veya estetik düşüncelerle elde edilmiş nesnelerin yüzeylerine yapay dokular denilmektedir. Sanatçı veya tasarımcının dokulu bir yüzeyden ilham alarak kendi fikirlerini, kendine özgü teknikler kullanarak veya temel sanatın öğeleri ve ilkelerinden faydalanarak taklit etme ya da yorumlama sonucu üretilen nesnedir. Sanatçı malzemelerini ustaca kullanarak veya şekillendirerek gerçek algısı oluşturarak fakat gerçek olmayan yüzeylerin taklit doku olduğu söylenmektedir(Ocvirk vd., 2015: 171).

Günlük yaşamın kullanımına yönelik olarak hazırlanmış nesnelerin işlevlerini artırmada; doğanın gerçek dokularının taklit edilmesinin yanı sıra, sanat alanında da, sanatçılar eserlerinde, doğanın gerçek doku etkilerinden estetik anlamda yararlanarak yapay dokular elde etmişlerdir. Sanatçılar eserlerinde kullandıkları gerçek doku etkilerini, doğadan

esinlenerek oluşturabilecekleri gibi ayrıca eserin yapımında kullanılan malzemenin olanaklarına bağlı olarak da çeşitlendirebilirler. Bu bağlamda kullanılan malzeme, doğanın kendi koşullarına bağlı olarak oluşmuş mermer, taş, çamur gibi doğal bir malzeme olabileceği gibi, gelişen teknolojinin olanakları içerisinde insan tarafından farklı maddelerin birleştirilmesiyle oluşturulmuş polyster, silikon gibi yapay bir malzeme de olabilir (Bekşioğlu, 2010: 13)

Yontma taş çağında taşlardan oyulan savaş aletleri, gündelik kap, kacaklar yapay dokuların ilk örnekleri olarak gösterilebilmektedir. Mağara duvarlarında bulunan figürler, arkeolojik kazılardaki tabletler ve kitabeler, avcılığın ön planda olduğu dönemde hayvan derilerine dokunan resimler yapay dokunun serüveninde öncülük etmektedir. Doku ve figür arayışları zaman içerisinde seramiğe de yansıtılarak formların üzerine kömürden elde edilen siyah boyalar ile savaş anıları çizilmiştir (Arıman, 2019).

Doku kavramı çoğu topluma sadece yanılısamaya bağlı veya dokunsal nitelik kazandırmamış aynı zamanda o toplumun kültürel yaşayış biçimi hakkında bize yön ve bilgi verici bir özellik olmuştur. Tarihsel süreç boyunca birçok toplum, kültürünü yaşadığı dönemi, günlük kullanılan malzemeler vb. ile bilinçli veya bilinç dışı izler bırakarak geçmişi günümüze yansıtmaktadır (Arıman, 2019).

1.2.2. Duyularına Göre Dokular

Duyularına göre dokular dokunsal (gerçek) dokular ve yanılısamaya bağlı dokular olarak iki grupta ele alınmaktadır.

Gerçek Dokular

Gerçek dokular dokunma duyusu ile baskın olarak algılanabilirken görme duyusu ile de algılanabilmektedir. Gerçek dokular, doğada kendiliğinden bulunabildiği gibi herhangi bir malzeme yardımıyla da oluşturabilmektedir.

Gerçek dokular nesnelere veya canlıların yüzeylerindeki girintili- çıkıntılı, sert-yumuşak, vb. özellikleri ile rölyefli karakterli dokunma duyusu ile daha belirgin algılanabilen yüzelerdir. Doğada kendiliğinden bulunabildiği gibi kil, taş ve ahşap vb. malzemeler yardımı ile gerçek dokular yapay şekilde oluşturulabilmektedir. Doğadaki

canlı, cansız varlıkların doku oluşumları buldukları bölgeler ve yaşam şartları ile ilişkilendirilebilmektedir. Bu oluşumlarda korunma, beslenme, korkutma ve kamufle olarak yaşam alanlarından yararlanma gibi çok sayıda unsur önemli rol oynamaktadır.

Gerçek dokuların taklit edilmesiyle gerçeğe benzer dokular üretilebilmektedir. Özellikle plastik sanatlarla uğraşan sanatçılar, doğada var olan organik dokuları estetik kaygı ya da anlatım dilinin güçlenmesi açısından bir ifade aracı olarak kullanabilmektedir.

Örnek olarak Görsel 8'deki kolaj çalışmasında, Picasso farklı materyaller kullanarak yarılsamaya bağlı doku ve gerçek dokuyu taklit ederek yapay şekilde dokunsal algı sağlayarak gerçek doku oluşumu hedeflemiştir.

1908'de Picasso çizimine bir parça kağıt yapıştırdı. Bu bilinen ilk papier colle örneğidir. Daha sonra bu uygulama gazetelerin parçaları, menüler, biletler ve benzerlerinin kullanımını içerecek biçimde genişletilmiştir. Papier colle kısa zamanda gerçek nesnelere kullanan bir sanat formu olan kolaj tekniğine yol açtı. Halat, sandalye hasırı ve kağıttan daha büyük cisimler olan başka eşyalar kullanıldı. Bu nesnelere gerçek doku ve taklit doku deneyimini yanyana getirmek için, baskı dokularının olduğu fotoğraflarla birlikte kullanıldı (Ocvirk vd., 2015, 170).

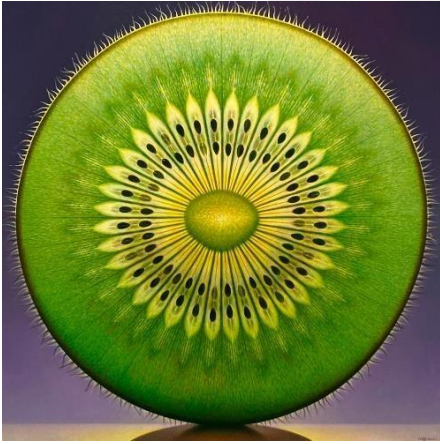
Görsel 8. Pablo Picasso, Still Life With Chair Caning “Baston Sandalyeli Naturmort”, 1912

Yanılsamaya Bağlı Dokular

Yanılsamaya bağlı dokular yüzeylerinde girinti, çıkıntı, pürüz, üç boyut ve hacim algısı olmayan, dokunma duyusu ile hissedilemeyen fakat görsel olarak o hissi algılayabilen dokulardır. İki boyutlu bir görselde, detaylar kullanılmasıyla gözü ikna ederek yanılsama oluşturulmaktadır.

Yanılsamaya bağlı dokular, hem doğada kendiliğinden var olan hem de yapay olarak insan tarafından oluşturulabilen dokulardır. Genellikle fotoğrafçılık, resim, grafik gibi görsel sanatlar alanlarında yoğun olarak kullanılmaktadır. “Strüktür olgusu, dokunun iki boyutlu plastik değerlerden (çizgi, biçim, renk, ton) üçüncü boyuta (forma) geçerken bir ara eleman olarak karşımıza çıkıp bir sistem dâhilinde birleşerek bütünü oluşturması olarak algılanabilir” (Aşan Yüksel, 2014: 9).

Aşağıdaki görselde yanılsamaya bağlı dokular için bir örnek yer almaktadır.

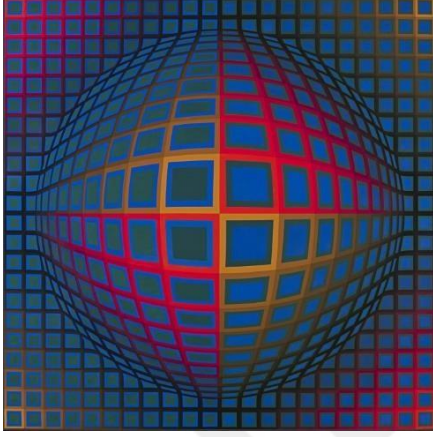

Görsel 9. Denis Wojtkiewicz, Kivi serisi, 91,5 x 167,6 cm

Bu resim diğer duyularımızı canlandırmayı sağlayan görme duyumuzun mükemmel bir örneğidir. Burada, yarı şeffaf meyve tüylü kabuğunun temsili öyle ikna edici ki, görsel ve dokunsal bir tepkime uyandırır ve bazıları için tadına bakma duyusunu (Ocvirk vd., 2015: 168)

Yanılsamaya bağlı dokuların çeşitlerinden birisi de optik dokulardır. Optik dokular, aynı veya birbirine benzer birimlerin matematiksel bir düzen ilkesi ile büyümesi-küçülmesi, sıklaşması ve seyrekleşmesi yoluyla hareket algısı oluşturmaktadır.

Optik dokuların oluşumlarında en önemli ilkelerden biriside ritim ögesidir. Ritim belirli bir düzenle oluşabilmektedir. Optik sanatın en büyük özelliği optik etkiler ile yanılısma oluşturularak gözde hareket algısı hissettirilerek yüzeylerde derinlik veya yükseklik oluşturmaktadır.

Görsel 10. Victor Vasarely, 1969

Noktaların sayıca artışı ve noktalar arasındaki sık-seyrek ilişkisi ile düz bir alan üzerindeki anlamları, imge ve kavramlaşmaya dönüşür. Bu düz alan artık düz olmaktan çıkmıştır. Bu alan üzerindeki şekil algısı, ışık-gölge, derinlik ve doku olarak hissedilir. Çünkü noktalar arttığında ve noktalardan bir biçim oluşmaya başladığında yüzeyde bir hareketlenme, bir dinamizm ortaya çıkar ve göz sadece tek bir noktaya odaklanmak-tan çıkıp biçime odaklanmaya başlar (Atalayer, 1994: 145).

İKİNCİ BÖLÜM

SERAMİK YÜZEY VE FORMLARDA DOKU

2.1. Sanatsal Tasarımlarda Doku

Sanatta doku ilk kez mağara resimlerinde kullanılmıştır. Paleolitik dönem insanının mağara duvarlarının çıkıntılı dokusunu bizon ve benzeri hayvanlara benzeterek ya da düz yüzeylerde motif olarak kullandığı bilinmektedir. Ancak bilinçli olarak ilk kez 20. yüzyılda kullanılmıştır. Kum, kağıt vb. malzemenin gerçek dokusu sezildiğinde, fiziki doku, sanatın bir parçası olmuştur (Günaydın, 2002: 90).

Plastik sanat türlerinden biri olan resim sanatında yanılısamaya bağlı oluşan doku, gerçek doku gibi algılanmaktadır. Amaç kalın boyalar ve fırça darbelerinin yardımıyla kullanarak hem pürüzlü bir yüzey yaratarak, ışığında yardımıyla görsele boyut kazandırmaktadır.

Soyut dışavurumculuk akımının en önemli öncülerinden olan Jackson Pollock dönemi içinde bilinen ve uygulanan resim kurallarının aksine farklı bir teknik deneyerek biçimler arası düzene farklı bir boyut kazandırmıştır. Daha önceki çalışmalarında seramik, cam ve tuval üzerine boyaları sıçratarak veya damlatarak kullandığı bilinmektedir. Çalışmalarını yaparken sezgisel bir yaklaşım gösteren Pollock, resimlerinde ortaya çıkardığı farklı boyutsal yapılanmalardaki çizgisel, kabarcıklar, yükseklikler ve çukurlar ile resim sanatında doku kullanan ilk sanatçılardan olmuştur (“Jackson Pollock”, t.y.)

Görsel 11. Jackson Pollock, “Numara 11” (1952)

Resimlerini oluştururken isimler yerine numara veren Pollock, orijinal ismi “Numara 11” olan “Mavi Kutuplar” çalışmasında sır ve cam parçalarının gerçek dokusunu kullanmıştır. Görsel 11’de “Mavi Kutuplar” adlı eserinde boyayı damlatarak kullanan Pollock, boyaların üst üste binmesi ile katmanlı dokunsal doku oluşturmuştur.

John Constable, Görsel 12’de romantizm akımını benimseyerek ışığın yansıması, renk tonları ve perspektifi kullanarak doğanın görüntüsünü gerçeğe yakın şekilde resmetmiştir. Manzaranın dokusunu vurgulamak için renk tonları ve ışığın etkisini kullanmıştır. Fırça izleriyle oluşturulan boyanın kalınlığı ve renklerin uyumu ile yanılısamaya bağlı doku uygulanmıştır.(Avcı, 2013)

Görsel 12. John Constable , “Mısır Tarlası ” (1826)

Koreli tekstil sanatçısı Choi Soo Young, atık denim giysileri ile (Görsel 13) “Bir Yan Sokak” isimli çalışmasında kolaj tekniğini kullanarak oluşturduğu kentsel peyzaj temalı şehir hayatı çalışmasında dokunsal doku ögesinden faydalanmıştır (Binboğa ve Enes, 2021).

Görsel 13. Tekstil alanında doku, So Young Choi, “Bir Yan Sokak” (2007–2008)

Benzer şekilde Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil Sanatları Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Günay Atalayer'in (Görsel 14) "Anadolu'ya Dokunan Bezler" isimli sergisinde de, dokunun ön planda tutulduğu çalışmalar dikkati çekmekte, tekstil sanatında dokunun kullanımına açıklayıcı bir örnek olmaktadır ("Günay Atalayer", t.y.).

Görsel 14. Tekstil alanında doku, Günay Atalayer, "Anadolu'ya Dokunan Bezler"

Her cismin yüzeyi dokunulduğunda sert ya da yumuşak pürüzler içerir. Bu pürüzlere o cismin dokusu denir (Divanlıoğlu, 1997: 58). Her cismin kendi yapısını yansıtan bir dokusu olsa da bir düzenle bir araya gelen elemanlarının kendi kişiliklerinin yanı sıra birlikte bir etki uyandırmaları ile de ayrı bir doku meydana gelebilmektedir (Arıman, 2019: 414).

Görsel 15. Metal heykellerde doku, Constantin Brancusi, "Uyuyan İlham Perisi" (1910)

Görsel 16. Metal heykellerde doku, Anastasiya Protsenko "Rising Sun" (2021)

Seramik heykellerin yanı sıra geçmişten günümüze mermer ve metal heykellerde de doku kullanımı heykelin ifade gücünü arttırmaktadır. Görsel 15’te yer alan heykeltıraş, Constantin Brancusi’nin 1910 yılında, bronzdan yaptığı “Uyuyan İlham Perisi” isimli çalışmada (“Sesli Betimleme Derneği”, t.y.). ve Ukraynalı sanatçı Anastasiya Protsenko’nun dokuz kilo ağırlığındaki 2021 yılı yapımı, “Rising Sun” isimli döküm heykelinde (“Artsper”,t.y.). (Görsel 16) kullanılan dokular bu duruma açıklayıcı bir örnek teşkil etmektedir.

Raffaele Monti’ye ait, Yunan ve Roma Mitolojilerinde önemli bir yeri olan, Tanrıca Vesta’nın Rahibeleri olarak bilinen mermer heykellerdeki doku ile verilen gerçeklik hayranlık uyandırmaktadır (“Tamamen mermerden yapılmış peçeli heykeller. Mermer Peçe-ru_art linkleri”, t.y.).

Görsel 17. Mermer heykellerde doku, Raffaele Monti “Tanrıca Vesta’nın Rahibeleri” (19.yy)

Çelik, cam, mermer, polyester, reçine, beton ve bronzla çalışmalar yapan Kwong Young Chun, çalışmasında (Görsel 18) ülkesinin geleneksel dut ağacından üretilen “hanji” kağıdını kullanmıştır. Çalışmada dokunsal (gerçek) dokunun yanı sıra, renk kullanımı ile yanılısamaya bağlı doku da gözlemlenebilmektedir.

Görsel 18. Kağıt heykellerde doku, Kwong Young Chun (2018)

Görsel 19. Kağıt heykellerde doku, Marit Roland "Paper Drawings"

Norveçli sanatçı Marit Roland, "Paper Drawings" adını verdiği kağıttan yapılmış soyut heykellerinde (Görsel 19) bazen oldukça küçük, bazen ise bir mekânı kaplayacak kadar büyük boyutlar tercih etmektedir. Dokunun ön planda olduğu çalışmalarını sergileyeceği alanda yaratıp daha sonra da yok etmektedir ("Chun Kwang Young", t.y.).

2.2. Seramik Yüzeylerde Doku

Seramik sanatında doku kavramı diğer sanat dallarında olduğu gibi doğadan ilham alınarak kendi bünyesindeki sınırsız teknik ve malzeme çeşitliliği ile bir birliktelik yaratmıştır. Seramik sanatının dokunsal yönünün çok kuvvetli olması doku kavramının eserlere sınırsız çeşitlilikle yansımaları sağlamaktadır. Seramik sanatında kullanılan kil, sanatçının tasarımını biçimsel yönden şekillendirmesi sırasında dokunsal olarak onu hissetmesini ve malzemenin geniş kullanım olanaklarını keşfetmesini sağlamaktadır (Aşan Yüksel, 2014: 1).

Seramik yapımında günden güne kullanılan çamur türleri çeşitlenmektedir. Örnek olarak; kırmızı çamur, beyaz çamur, döküm çamuru, şamotlu çamur, stoneware çamur, porselen çamuru vb. gibi birçok çeşit çamur kullanılmaktadır. Farklı renklere, katkı maddelerine ve özelliklere sahip bu çamurlarla, kullanım biçimlerine göre çok farklı dokular elde etmek mümkündür (Bekşioğlu, 2010: 32).

Tuğla, kiremit gibi yapı malzemelerinde kullanılan kırmızı çamur, geleneksel üretimlerde, özellikle çömlekçi tornasında sıkça kullanılmaktadır. İnce tane boyutu ile

kolay biçim alma özelliğine sahip olan kırmızı çamur, birçok üretim yönteminde olduğu gibi sanatsal çalışmalarda istendiği durumlarda tercih edilmektedir.

Taneciksiz yapısıyla detaylı çalışmalara olanak sağlayan beyaz renkli çamurlar, açık bünye rengi sebebiyle özellikle formun üzerinde farklı renkler kullanmak isteyenler için ideal bir zemin oluşturmaktadır.

Bünyesinde değişik oranlarda pişmiş seramik kırığı bulunduran şamotlu çamur, yapısı gereği pürüzlü bir dokuya sahiptir. “Şamotlu kilin içerdiği seramik kırıkları, kilin kendine ait pürüzlü gerçek dokuya sahip bir kil olmasına neden olmaktadır. Bu pürüzlülüğün sağladığı gerçek doku etkisinden pek çok seramik sanatçısı eserlerinde yararlanmıştır.” (Bekşioğlu, 2010, 32). Yüksek mukavemet içeren bir yapıda olduğu için özellikle büyük boyutlu seramik çalışmalarda, dış mekan heykellerinde ve seramik duvar panolarında sıklıkla tercih edilmektedir. “Bu etki, şamotlu kille biçimlendirilmiş eserin kurmasına yakın veya kuru durumdayken yumuşak bir sistire (ince metalden yapılmış çeşitli ağız tipleri olan seramik biçimlendirme aleti) yardımıyla yüzeyindeki şamot parçalarının üzerinden geçerek daha da artırılabilir.” (Bekşioğlu, 2010: 32).

Genellikle endüstriyel üretimlerde hazırlanan, kalıbın içine dökülerek kullanılan döküm çamuru döküldüğü kabın biçimini aldığından kalıbın üzerinde bulunan dokular formda da oluşmaktadır. Çamurun döküleceği kalıba, kalıbın içine oluşturulacak oyuklar, kabartmalar vb. ile çok sayıda dokulu yüzey üretmek mümkün olabilmektedir. Bunun yanı sıra sıvıyı emebilen kağıt, bez, peçete, dantel, ip gibi malzemelerin döküm çamuruna batırılıp, çekmesi sağlanarak, kullanılan malzemenin pişme sırasında yanarak yok olmasıyla malzemenin dokusuna bürünen çamurun etkisinden de faydalanılabilmektedir.

Renklendirilmiş çamurlar hazırlamak için de oldukça uygun bir bünye olan beyaz renkli çamur türleri ve porselen çamurları birçok seramik sanatçısı tarafından kullanılmaktadır (Uzuner, 1998: 17). “Porselen çamurlarının bileşiminde kullanılan kaolin ve killer, en yüksek derecede pişebilen (1260-1460 C) killerdir. Beyaz pişen mamullerde kullanılan bu killerde demir oksit oranı %1’in altındadır (Yılmabaşar, 1980: 14). Gözeneksiz bünyesi ile bilinen porselen çamurlarında farklı dokular oluşturulabilmekte,

porcelenin türüne göre, kazıma ya da oyma yöntemleriyle ışık geçirgenliği özelliğinden faydalanılarak, yanılısamaya bağı dokular da yaratılabilmektedir.

2.2.1. Seramik Yüzeylerdeki Dokunsal (Gerçek) Dokular

Seramik yüzeylerde gerçek dokular kilin yapısında bulunan tanecikler ve plastik kilin biçimlendirilmesi yoluyla oluşmaktadır. Yanılısamaya bağı olarak görme duyusu ile de algılanmakla birlikte formun girintili, çıkıntılı, sert, yumuşak, pürüzlü vb. özelliklerinin dokunma duyusu ile daha baskın anlaşılabilirdiği çalışmalardır.

Seramik yüzeylerde bilinçli dokunsal etkilerin oluşumu seramik şekillendirme, pişirim ve dekor yöntemlerinden faydalanılarak oluşturulabilmektedir.

İngilizcesi pinch pot olan ve dilimizde çimdikleme yöntemi ismiyle yer alan seramik şekillendirme yöntemi; (Görsel 20) çamura parmaklarla biçim kazandırılmasıdır. Bu şekillendirme yönteminde çamurun üzerinde el izlerinin oluşturduğu dokular meydana gelmektedir. Bu dokular isteğe bağı olarak bir alet yardımıyla düzeltilebilmekte ya da bilinçli olarak bırakılarak çamurun plastikliğini yansıtmaları istenebilmektedir.

Silindir biçimine getirilmiş ince uzun çamurların birbirinin üzerine dolanarak kaynaştırılmasıyla gerçekleştirilen sucuk (fıtıl) (Görsel 21) yönteminde de şeritlerin dizilişinden oluşan spiral dokuların oluşumu sağlanabilmektedir.

Görsel 20. Çimdikleme (pinch pot) tekniğı

Görsel 21. Sucuk (fıtıl) tekniğı

Görsel 22’de seramik seramik formlarda çalışmalarında kütleden oyarak da şekillendirme yapılabilmekte, tercihler doğrultusunda istenildiği takdir de yüzeylerde doku yapılanmaları oluşturulabilmektedir. İstenilen biçim ve dokular oluşturulduktan sonra bir dip alma aleti ile kütlenin içi boşaltılmakta, çalışma pişirime hazır hale gelmektedir.

Görsel 22. Kütleden oyma tekniği

Görsel 23. Çömlekçi çarkı tekniği

Seramik şekillendirme yöntemlerinden bir diğeri ise çömlekçi tornasında şekillendirilmedir.(Görsel 23) Çömlekçi çarkı yardımı ile oluşturulan formlarda genellikle formların yüzeylerinde el, parmak dokuları ve modelaj aletleri yardımı ile spiral şekilde dokular oluşturulabilmektedir.

Görsel 24. Dekorlu kalıp tekniği

Görsel 25. Dekorlu kalıp tekniği

Dekorlu kalıplara sıvama ya da döküm yapılarak dokunsal (gerçek) dokular üretmek mümkün olmaktadır. Bu yöntem özellikle çok sayıda yapılacak dokulu ürünlerde zaman açısından oldukça avantaj sağlamaktadır.

Seramik şekillendirme yöntemlerinin yanı sıra, estetik değerini arttırmak amacıyla şekillendirme işlemi tamamlanmış deri sertliği kıvamlarındaki seramik ürünlerin üzerlerine çeşitli dekor yöntemleri kullanılarak dokunsal (gerçek) dokular elde edilebilmektedir.

Görsel 26. Oyma dekoru

Görsel 27. Kazıma dekoru

Kazıma ve oyma dekorları (Görsel 26 ve 27) dokunsal (gerçek) dokular oluştururken sıklıkla tercih edilen dekor yöntemlerindedir. Yapılacak olan işleme uygun olarak seçilen bir alet yardımıyla seramik yüzeyden farklı büyüklük ve şekillerde parçanın eksilmesiyle yüzeyde kot farkları yani gerçek dokular oluşturulabilmektedir.

Görsel 28. Parça ekleme dekoru

Görsel 29. Puarla parça ekleme dekoru

Seramik dekor yöntemlerinden Görsel 28 ve 29'da parça ekleme, aplikasyon dekorları seramik yüzeylerde oluşturulacak dokular için sıklıkla kullanılmaktadır. Elde şekillendirilmiş ya da kalıptan çıkartılmış bir parçanın balçık kullanılarak veya koyu kıvamlı bir çamurun fırça ya da puar vb. aletler yardımı ile yüzeye eklenmesiyle gerçekleştirilmektedir.

Parça eklemenin yanı sıra parça çıkartma yani bıçak ya da bistüri tarzında kesici bir alet yardımıyla seramik yüzeyden bazı parçaların çıkartılması yöntemi ile uygulanan ajur tekniği (Görsel 30) de dokunsal (gerçek) doku elde etme yöntemlerinden bir tanesidir.

Görsel 30. Ajur tekniği

Görsel 31. Mühür tekniği

Görsel 31’de şekillendirme işlemi tamamlanmış deri sertliğine gelen parçaların üzerlerine çeşitli büyüklükteki nesnelerin, gereçlerin ya da özel olarak hazırlanmış mühürlerin bastırılmasıyla yapılan iz bırakma dekorları da parça ekleme dekorlarının aksine, yüzeyde bir çukurluk yaratarak kot farkları ile dokular oluşturmaktadır.

2.2.2. Seramik Yüzeylerdeki Yanılsamaya Bağlı Dokular

Seramik şekillendirme yöntemlerinden herhangi bir tanesi ile biçimlendirilmiş olan seramik formun yüzeyine yanılsamaya bağlı dokuları oluşturmak için seramik dekor ve pişirim yöntemlerinden faydalanılmaktadır.

Görsel 32. Seramik fırça dekoru

Görsel 33. Seramik fırça dekoru

Hem sır altı, hem sır içi hem de sır üstünde kullanılan fırça dekoru seramik ürünlerde yanlısamaya bağlı doku oluşturmak için en sık kullanılan yöntemlerdir. Fırça dekoru uygulamalarındaki çeşitlilik kullanılan boyaların cinsine, pişme derecesine, bünyenin pişmemiş veya pişmiş olmasına göre değişmektedir.

Yaş çamurlar ile yapılan dekor yöntemleri arasında bulunan mermer dekorları, genel olarak İngilizcede bilinen ismiyle “agateware”, renkli çamurlar ile yapılan bir dekor tekniğidir. Adından da tahmin edilebileceği gibi, üzerinde düzenli ya da düzensiz farklı renk tonlarında çizgiler barındıran agat (akik) taşının farklı renklerdeki seramik çamurlarıyla taklit edilmesidir. Türkçede ise, “mermer tekniği” olarak bilinmektedir. Bu teknik seramik bünyeler ile mermer ya da taş dokusu yaratabilmek için kullanılmaktadır.

Görsel 34. Mermer (agateware) tekniği

Görsel 35. Nerikomi tekniği

Renklendirilmiş çamur katmanlarının, tasarımcısının belirlediği bir düzen içinde istiflenip sıkıştırılmasının ardından, bir kalıbın içine oturtulmasını esas alan nerikomi tekniği titiz ve sistemli bir çalışma süreci gerektirmektedir. Çok çeşitli desenler ve tasarımlar oluşturulmasına imkan sağlayan bu yöntemde desenler formun hem içinde hem de dışında görülebilmektedir. Seramik formlarda farklı yüzeysel etkilerin bulunduğu yanlısamaya bağlı dokular oluşturmak için tercih edilen bir tekniktir.

Seramik dekor teknikleri arasında hem sır altı hem de sır üstüne uygulanabilen maskeleme tekniği ile yüzey üzerinde yanlısamaya bağlı dokunun yanı sıra, sürülen boyanın kalınlığına göre, ince bir dokunsal (gerçek) doku da oluşmaktadır. Maskeleme

tekniki için oluşturulan şablonların sayısının arttırılması, farklı şekillerde dzenlenmeleri, farklı renk ve tonların üst üste kullanımları ile tasarımcının yaratıcılığı ölçüsünde çok çeşitli yanılmaya bağlı dokular oluşturmak mümkündür.

Görsel 36. Maskaleme tekniği

Görsel 37. Mishima (kakma) tekniği

şekillendirilmiş ve deri sertliğine gelmiş seramik yüzeye çizilmiş olan dekorun, çukurlar oluşturacak şekilde oyulması ve bu oyukların farklı renkte bir çamur ile doldurulmasıyla yapılan mishima (kakma) tekniği yanılmaya bağlı dokular elde etmek için kullanılan yöntemlerden bir tanesidir. Mishima dekorlarını uygularken renklendirilmiş çamurun yerine astar da kullanılabilir.

Görsel 38. Kalıp içine resimleme tekniği

Kalıp içine resimleme tekniği yanılmaya bağlı dokular oluşturmak için kullanılan yöntemlerden bir tanesidir. Bu yöntem, alçı kalıba döküm yapılmadan önce dekor için belirlenen desenlerin astarla, renkli çamurlarla ve boylarla kalıp içine resimlenmesi ve ardından dökümün yapılması yolu ile gerçekleştirilmektedir.

Renklendirici oksitler içerisinde tütün, gaz yağı, sirke gibi maddeler karıştırılmasıyla elde edilen karışımın yeni astarlanmış yüzey üzerine uygulanmasıyla gerçekleştirilen ve sonucunda ağaç görünümüne benzer etkilerin olduğu mocha (selvi) dekoru oldukça etkileyici yanılısamaya bağlı dokular oluşmaktadır.

Görsel 39. Mocha (selvi) dekoru

Görsel 40. Raku pişirim tekniği

Raku pişirimi, tek bir sır ya da birkaç sıranın bir arada kullanılarak, sırların yanı sıra oksitlerin yardımı ile rastlantısal oluşan metal veya bakır görünümlü yanılısamaya bağlı dokuların oluşmasıdır. Çarpıcı ve özgün olan raku tekniği, çamurların bünyelerine göre çatlaklıklar ve yer yer farklı renk tonlamaları oluşturabilmektedir (Timurkaan, 2019: 41).

Seramik yüzeylerde yanılısamaya bağlı dokuları elde etmek için bazı dekor yöntemlerinin yanı sıra sırların farklı etkilerinden ve alternatif pişirim yöntemlerinden de faydalanılmaktadır.

Sagar pişirimi diğer alternatif pişirim tekniklerine nazaran sonuçları daha ön görülebilir ve yönlendirilebilir. Fırın yüksek derecede iken çıkartılan seramik ürünlerin üzerine serpiştirilen saman, talaş, kuru meyve, tuzlar ve renklendirici oksitler gibi çeşitli organik ve inorganik malzemelerin yanarak verdiği etki yanılısamaya bağlı doku oluşumudur (Timurkaan, 2019: 41).

Görsel 41. Sagar pişirim tekniği

Görsel 42. İslî pişirim tekniği

İsli pişirim tekniğinde çamur türünün ani ısı değişikliğine dayanıklı olması önemlidir. Kırmızı çamur ya da şamotlu çamur ile üretilen seramik yüzeyleri perdahlayarak veya beyaz astar yardımı ile etkilerin daha olumlu sonuç elde edilmesi sağlamaktadır. Sagar pişiriminde olduğu gibi sülfatlar, renklendirici oksitler organik ve inorganik malzemeler kullanılmaktadır. Form üzerinde isli yapılanmaların oluşabilmesi için karbon monoksit daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır (Timurkaan, 2019: 41).

Görsel 43. Obvara tekniği

Sanatçıların seramik yüzeylerde farklı ve estetik görünüm elde etme çabası, onların, Obvara'yı yeniden keşfetmesine sebep olmuş, böylelikle teknik, popüler alternatif pişirimler arasında yerini almıştır. Bu ilginin en önemli sebepleri arasında, seramik yüzeylerde önceden tahmin edilemeyen ve doğal görünümlü estetik görsel etkilerin elde edilebilmesi ve hızlı elde edilebilen sonuçlar gösterilebilir. Obvara pişirimi, yüzeyde sarıdan, kahverengi ve siyaha doğru oluşan renk yelpazesine sahip olup rastlantısal çarpıcı efektleri ile doğal bir görünüme sahiptir (Timurkaan, 2019:41).

2.3. Seramik Sanat Formlarında Doku

Modern sanatın yaygınlaşması sanatsal seramik formların yaygınlaşmasına olanak tanımıştır. Sanatsal seramik formlarda doku, sanatçının düşüncelerini aktarma yöntemlerinden biri olmuştur.

Anne Goldman, 1980'li yıllarda büyük boyutlu seramik heykeller yapmıştır. Goldman, rüzgârın ve yağmurun oluşturduğu doğal dokulardan etkilenmiştir. Oyma tekniği ile formlarının yüzeylerinde rölyef yapılanmaları oluşturmuştur. Amerikalı sanatçı eğitim hayatından sonra serbest sanatsal obje çalışmaları yapmış, dokuda dış yapı (tekstür) ve içyapı (strüktür) oluşumları ile ilgilenmiş ve eserleri yüzeyde organik doku yapılanmalarının olduğu basit seramik objelerden oluşmaktadır. Genellikle basit küresel

formlar oluşturup içyapı ve dış yapının zıtlıklarını kullanarak eserlerini oluşturmuştur. ("Anne Goldman Ceramic Arts", t.y.)

"Doğa çok mükemmel. Sadece hepsi orada - oluşumlar, mağaralar, taşlar. İfade etmeye çalıştığım şey, bu dünyanın güzelliğine olan sevgim ve saygımdır. Kil benim dilim." ("Anne Goldman Ceramic Arts", t.y.)

Görsel 44. Anne Goldman

Görsel 45. Anne Goldman

Seramik formlarda doku konusunda bir tez çalışması da bulunan Oya Aşan Yüksel' in çalışmalarında doku ögesi ön plandadır. Oya Aşan Yüksel, plaka yöntemi ile şekillendirdiği uygulamalarında şamotlu çamur kullanmıştır. Rastlantısal ve birbirini takip eden çizgiler oluşturarak ritim ve hareket duygusunu oluşturmayı hedeflemiştir (Aşan Yüksel, 2014).

Görsel 46. Oya Aşan Yüksel (2014)

Görsel 47. Oya Aşan Yüksel (2014)

Doğadan etkilenen sanatçılardan birisi de Tamsyn Treverrow'dır. İngiliz sanatçı, deniz ve kara ilişkilerini birleştirip denizdeki dalgalar ile oluşan dokuları eserlerinde dokunsal doku olarak kullanmıştır. Denizin zaman içerisinde değişikliğe uğrattığı kaya yapılarının görünüşü, kıyılardaki paslanmış metaller, doğanın oluşturduğu organik dokular eserlerine ilham kaynağı olmuştur ("Tamsyn Treverrow - Ceramic Sculpture", t.y.)

Görsel 48. Tamsyn Treverrow

Görsel 49. Tamsyn Treverrow

Ogata'nın seçtiği teknik, yüzlerce kâğıt inceliğinde renkli kil katmanının bir araya getirilerek farklı, çizgili, doğrusal desenlere sahip tek bir kap oluşturduğu neriage idi. Ogata, benzersiz şekilde rafine edilmiş neriage ürününün zaten optik etkilerini arttıran çok çıkıntılı, katlanmış ve pileli formlarını yaratarak etkiyi daha da arttırdı ve eski Çinli atalarından tamamen ayrılan eserler yarattı. Ogata, her damarda her zaman ritmik bir duyarlılık yaratmaya çalıştı. Dereceli maviler, griler ve beyazlardan oluşan çok sayıda ince katman, kıvrımlı yüzeylerle birleştiğinde optik bir hareket yanılsaması yaratır ve böylece geminin etrafında veya içinde hareket eden dalgalı dalgalar fikrini yeniden güçlendirir ("Mirviss", t.y.).

Görsel 50. Ogata Kamio

Görsel 51. Ogata Kamio

Porselen çamuru kullanan Tom Kemp, çalışmalarını çömlekçi çarkı tekniğini kullanarak oluşturmaktadır. Fırça dekorunu uygulayarak tek fırça darbeleri ile hızlı vuruşlar yaparak yanılısamaya bağlı dokunun etkilerinde faydalanmaktadır (“Tom Kemp”, t.y.).

Görsel 52. Tom Kemp

Görsel 53. Tom Kemp

Çalışmalarında kristal sırları kullanan Soner Genç, yanılısamaya bağlı dokunun çeşitliliğini ortaya koymuştur. Ayrıca seramik yüzeylerde yanılısamaya bağlı dokuların birçok farklı teknik ile yansıtılabileceğini göstermiştir.

Görsel 54. Soner Genç

Görsel 55. Soner Genç

David Roberts seramikte yanılısamaya bağlı doku uygulamalarını raku pişirimi tekniği ile aktarmaktadır. Alternatif pişirim tekniklerini kullanarak yanılısamaya bağlı dokular yaratmayı hedeflemiştir (“Contemporary Raku David Roberts”, t.y.).

Manzara, sanat ve doğa, seramiklerimin atıfta bulunduğu ve etkilendiği dünyadır. Doğal dünya mikro ve makro düzeyde yansıtılır. Son çalışmalarımın bazılarında -genellikle aynı parçada- suyu, yıpranmış çakıl taşlarının ve kayaların aşınan, jeolojik kalitesiyle rezonansa giren ve yankılanan eşdeğerleri, stüdyomun üstündeki Pennine tepelerini kesen kuru taş duvarların konturları ve geçişleriyle birlikte arıyorum. (“Contemporary Raku David Roberts”, t.y.)

Görsel 56. David Roberts

Görsel 57. David Roberts

Seramik formlarda doku kullanarak hayvan figürü çalınan sanatçılardan biri Sylvie Bourdeau'dur. Sanatçı seramik kilinin plastikliğini kullanarak hem dokunsal hem de yanılısamaya bağılı doku oluşumu yansıtmayı hedeflemiştir. ("Sortira la Chapelle Sur Erdre", t.y.)

Kendi kendime öğrendim, kendimi uzun yıllar heykel yapmaya adadım. 'Eller toprağı' pillerimi yeniden şarj etmemi sağlıyor. Modelleme ilerledikçe hayat bulan bir form doğurmanın basit gerçeğı bana dinginlik ve güven getiriyor. Japon Raku tekniğini işime uyguluyorum. Bisküvi pişiriminden sonra parça, emaye edilerek gazlı fırında pişirilir. Bu pişirim sonunda parça tütsüleme için talaşa atılarak tüm parlaklığı ortaya çıkar. Neden Raku oldukça basit, çünkü bu teknik şansa ve sürprize yer bırakıyor. Her parça benzersizdir ve oyunun efendisi yalnızca ateş kalır. ("Sortira la Chapelle Sur Erdre", t.y.)

Görsel 58. Sylvie Bourdeau

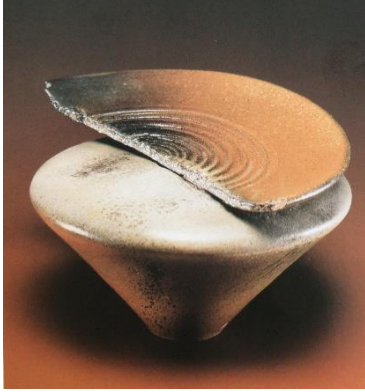
Görsel 59. Sylvie Bourdeau

Hasan Başkırkan'ın sagar pişirimi ile renklendirdiği çalışmasında, hem yanılısamaya bağlı hem de dokunsal (gerçek) dokunun etkileri hissedilmektedir (“Hasan Başkırkan Hayatı ve Eserleri”, t.y.).

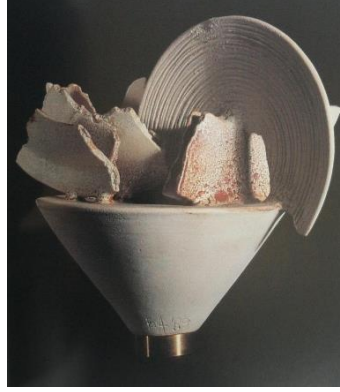

Görsel 60. Hasan Başkırkan, balık figürü

Beril Anılanmert, çömlekçi tornasında şekillendirdiği formlarında tornanın oluşturduğu spiral izler ile bilinçli bir şekilde dokunsal dokuyu ön plana çıkartarak seramiğin plastikliğine vurgu yapmıştır. (Anılanmert, 1994)

Görsel 61. Beril Anılanmert

Görsel 62. Beril Anılanmert

Seramik form ve duvar panolarında dokuyu sıklıkla kullanan sanatçılardan birisi de Jale Yılmabaşar'dır. Hem ressam hem seramikçi olan sanatçı, resim ve seramik sanatında horoz figürlerini benimsemiştir. Formlarını ve dokularını el ile şekillendirme tekniğini kullanarak oluşturmaktadır. (“Jale Yılmabaşar”, t.y.).

Görsel 63. Jale Yılmabaşar

Görsel 64. Jale Yılmabaşar

Gwen Heeney, çalışmalarında şamotlu çamurun kendi mukavemetinden yararlanarak kamusal alanlar için büyük ebatlı oturma elemanları üzerine çalışmalar yürütmektedir. Sanatçı şamotlu çamur kullanarak hem çamurun dokusunu ön plana çıkartmıştır. Eserler açık alanda buldukları için zaman içerisinde doğal şekilde oluşan dokular da gözlemlenebilmektedir.(Yıldırım, 2017).

Görsel 65. Gwen Heeney, “Rhiannon seating” (1999)

Görsel 66. Gwen Heeney, “Sleeping partner” (1999)

Yanılsamaya bağı ve dokunsal (gerçek) dokuyu eserlerinde sıklıkla kullanan Pınar Baklan, Romantic Activis isimli çalışmasında beyaz çamur kullanarak serbest elde şekillendirme tekniğini kullanmıştır. Yanılsamaya bağı dokunun yanı sıra koyu kıvamlı sıırı fırçayla formun yüzeyine bırakarak sıırın kalınlığından oluşın hafif bir dokunsal (gerçek) dokuya ve yanılsamaya bağı dokulara vurgu yapmıştır.

Görsel 67. Pınar Baklan,
“Romantic Activis” (2017)

Görsel 68. Pınar Baklan,
“Romantic Activis” (2017)

Yuji Ueada, sucuk yöntemi ile şekillendirdiğı büyük boyutlu formlarında çamuru ekleme ve şekillendirme esnasında elin bıraktığı izlerle dokunsal gerçek dokuları oluşturmaktadır.

Görsel 69. Yuji Ueada

Görsel 70. Yuji Ueada

Kalıpla şekillendirme yönteminde kalıbın arasından taşan fazlalık çamurları rötüşlamak yerine çalışmanın yüzeyine taşıyarak zıt dokulardan faydalanan sanatçı, onları çalışmalarının üslubu ve bir parçası olarak kullanmaktadır. Monika Patuzyńska, eserlerinde kağıt katlılı çamur ile gerçek dokuları yapay şekilde uygulamıştır (“Monika Patuzyńska”, 2022).

Görsel 71. Monika Patuzyńska, Trans Forms Plus, Bali Hikayeleri (2016)

Görsel 72. Monika Patuzyńska, Trans Forms Plus, Bernese Hikayeleri (2016)

Beni en çok ilgilendiren şey, malzemeyle işbirliği yapmak, onu anlamak ve sürecin kusurlarını benimseyerek ona bir ortak gibi davranmak. Malzeme ile doğrudan temas esastır, çünkü her şey kontrolü sürdürmek ve malzemenin gerçek doğasını yakalamak için izin vermek arasında bir denge kurmaktır. Bizim kültürümüzde bir kaza bir hata olarak kabul edilir. Ancak evcilleştirilmiş kaza artık bir kaza değil, değil mi? Bir teknik haline gelir. Ben bir kaza terbiyecisiyim (“Monika Patuzyńska”, 2022).

Seramik Dekorlar ve Uygulama Teknikleri isimli bir kitabı da bulunan sanatçı ve akademisyen Sibel Sıdıka Sevim, çalışmalarında doku ögesinden sıkça faydalanmaktadır. Görsel 73 ve 74’te görülen çalışmada döküm çamuruna daldırarak formun üzerine yerleştirdiği dantel parçasıyla dantelin ayrıntılı dokusunu yüzeye yansıtmıştır. Bir diğer çalışmada koyu kıvamlı döküm çamuruyla alçı plaka üzerine oluşturulan ajurlu parçaların uygun kıvamda alçıdan kaldırıp şekillendirmesiyle oluşturduğu anlaşılmaktadır. Akışkan haldeki yoğun kıvamlı döküm çamurunun ajurlar etrafında oluşturduğu yumuşak doku izlemesi keyifli, hareketli bir eserin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Sanatçının bu çalışması doğal, yapay, dokunsal, yanılısamaya bağlı farklı doku türlerini bir arada barından güzel bir örnektir (“Sibel Sevim”, t.y.).

Görsel 73. Sıdıka Sibel Sevim,
“Benim İnsanlarım” (2018)

Görsel 74. Sıdıka Sibel Sevim (2007)

Mine Poyraz, çalışmalarını (Görsel 75 ve 76) renkli çamur bünyesi kullanarak, kalıpla şekillendirme tekniği ile oluşturmuştur (“Mine Poyraz”, t.y.) Dokunsal gerçek dokular çalışan sanatçı ajur tekniğinin yanı sıra alternatif pişirim yöntemlerini de kullanmaktadır.

Görsel 75. Mine Poyraz, “Kanatlar” (2017)

Görsel 76. Mine Poyraz, “Kanatlar” (2017)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOKU ÜZERİNE KİŞİSEL UYGULAMALAR

Çalışmanın uygulamalar bölümünde, yaşam alanlarına uyum ve gizlilikle adapte olabilen, kendilerini olası tehditlerden koruma amaçlı renk değiştiren amfibi ve kelerlerin dokularından ilham alınarak çeşitli hayvan figürleri çalışılmıştır.

Görsel 77. Amfibi türlerine örnek

Görsel 78. Keler türlerine örnek

Amfibiler, tetrapotlar arasında sürüngen canlılar olarak bilinen türlerdir. Genellikle nemli, sıcak ve tropikal bölgelerde bulunmakla birlikte böcekçil beslenme ile yaşamlarını sürdürmektedirler. Derileri genelde parlak ve nemlidir, yüzeylelerinde pul yoktur. Bazı türlerinin yüzeylelerinde benekler ve dikenler bulunabilmektedir (Tezel ve Karakaş, 2011b). Kimi zaman dokunsal (gerçek) kimi zaman da yanılsamaya bağlı dokularıyla dikkat çeken bu hayvanların gerçeğe yakın çalışmalarında çamurun plastikliğinin yanı sıra sırların farklı etkilerinden faydalanılmıştır. Zehirli ok kurbağalarının yaşamlarını sürdüklere bölgelere göre özellikleri ve renkleri ön planda tutarak, uygulamaların çıkış noktası olmuştur.

Görsel 79. Triadobatrachus massinoti, Madagaskar'ın Erken Triyas'ından bir proto

Görsel 80. Enes Gündüz, Yer aslanı, 23 x 7 x 7,5 cm .

Uygulamalar esnasında çalışmalara konu olan bir diğer tür de chamaeleonidae familyasından bukalemunlar olmuştur. Renk değiştirebilen kelerler olarak bilinen bu bukalemunların Afrika, Madagaskar, Akdeniz kıyılarında ve İspanya'nın güneyinde yaşayan seksenden fazla türü bulunmaktadır. Bukalemunlar dağlık alanlar, orman alanları ve alçak bölgeler gibi farklı tabiatlarda bulunabilmektedir. 8 cm ile 60 cm uzunluğunda değişkenlik gösteren chamaeleonidae familyası bukalemunlar 30 cm civarındadır (Tezel ve Karakaş, 2011a).

Görsel 81. Enes Gündüz, Yer aslanı, 23 x 7 x 7.5 cm.

Görsel 82. Enes Gündüz, Yer aslanı, 23 x 7 x 7.5 cm.

Görsel 80, 81 ve 82’de görülen çalışma beyaz çamur kullanılarak elde serbest şekillendirme yöntemi ile uygulanmıştır. Sır renklerinin daha canlı görünmesi için beyaz çamur tercih edilmiştir. Dokular, çamur deri sertliğindeyken seramik modelaj kalemleri ve ebeşuar seti kullanılarak oluşturulmuştur. Bisküvi pişirimi 900°C’de yapılmıştır. Fırça ile birbirine uyumlu birkaç sır üst üste sürülerek, rölyefli, dokunsal (gerçek) doku elde edilmiş ve sır pişirimi 1040°C’de yapılmıştır. Çalışma, esin kaynağı olan türlerin gerçek boyutlarına yakın olarak gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Görsel 83. Enes Gündüz,
Adelphobates, 7 x 6,5 x 4,5 cm.

Görsel 84. Enes Gündüz,
Excidobates, 5 x 5,5 x 5 cm.

83 Nolu görseldeki çalışma Brezilya bölgesinde yaşayan Adelphobates türü zehirli kurbağalardan, 84 ve 85 nolu görsellerdeki çalışmalar ise Kolombiya bölgesinde bulunan Silverstoneia isimli zehirli ok kurbağaların (Tezel ve Karakaş, 2011b) dokularından yola çıkılarak tasarlanmıştır. Kırmızı çamur ile gerçekleştirilen çalışmada geniş yüzeyli dokular modelaj kalemleri yardımı ile, daha ayrıntılı dokular ise sirkeli balçık kullanılarak yapılmıştır. Sirkeli balçık dokunsal dokuyu oluşturmak için eklenecek çamurun yapışmasında kolaylık sağlarken, yüzeyde oluşturduğu etkilerle doğal dokular oluşmasını da sağlamaktadır. Kırmızı çamurun renginden dolayı sır kullanımında örtücü opak sır tercih edilmiştir. Kurbağaların gerçek renklerine uygun birkaç sır fırça yardımıyla üst üste uygulanarak, yanılısamaya bağlı doku uygulaması hedeflenmiştir. Bisküvi pişirimleri 900 °C’de, sır pişirimleri 1040 °C’de yapılmıştır.

Görsel 85. Enes Gündüz, Silverstoneia (Gümüş taşı), 7,5 x 7 x 4 cm.

Görsel 86. Enes Gündüz, Oopfaga, 8 x 6,5 x 4,5 cm.

Görsel 87. Enes Gündüz, Oopfaga, 8 x 6,5 x 4,5 cm.

Kolombiya ve Kuzey Ekvator bölgesinde bulunan Oofaga (Tezel ve Karakaş, 2011b) (Görsel 86 ve 87) isimli zehirli ok kurbağalarından ilham alınarak çalışılmıştır. Oofaga türü kurbağalarının içyapısal oluşumları ve gelişimleri tamamlandığında tehlike anında kendilerini koruma ve kamufle olma içgüdüleri gelişerek yüzeylerinde benekler ve renk geçişleri oluşmaktadır. Kırmızı çamur kullanılarak çalışılan uygulamada geniş yüzeyler elde serbest şekillendirilirken, kurbağaların üzerindeki kabartma, benek dokuları puar yardımı ile çamur yaş kıvamdayken oluşturulmuştur. 900 °C’de bisküvi pişirimi uygulanmıştır. Sır uygulaması, kurbağaların gerçek renklerine benzer birkaç sır üst üste kullanılarak fırça yardımı ile gerçekleştirilmiştir. 1040 °C’de sır pişirimi yapılmıştır.

Görsel 88. Enes Gündüz, Green Excidobates, 8,5 x 7 x 4 cm

Görsel 89. Enes Gündüz, Hyloxalus, 7 x 6,5 x 6 cm.

Görsel 88’da yer alan uygulama Kosta Rika bölgesinde bulunan Excidobates isimli zehirli ok kurbağalarından, (Tezel ve Karakaş, 2011b) Görsel 89’da yer alan uygulama ise Orta ve Güney Amerika, Kolombiya bölgesinde bulunan Hyloxalus ve Silverstoneia isimli zehirli ok kurbağalarından (Tezel ve Karakaş, 2011b) ilham alınarak gerçekleştirilmiştir. Kırmızı çamurun kullanıldığı çalışmalarda, kurbağaların hareketleri ve duruş şekilleri, çamur plastik kıvamındayken verilmiştir. Gövdeler kütle halindeki çamurdan oyularak çalışılmış, kollar ve bacaklar sonradan eklenmiştir. Çalışmalarda daha çok, yanlısamaya bağlı dokular hedeflenmiştir. Kurbağaların gerçek renklerine benzer sırlar tercih edilmiş ve sırlar arasında geçişler oluşturulmaya çalışılmıştır. 900 °C’de bisküvi pişirimi, 1040 °C’de sır pişirimi yapılmıştır.

Görsel 90. Enes Gündüz, Terribilis, 4 x 3,5 x 3 cm.

Pasifik kıyıları, Kolombiya, Cauca yağmur ormanları bölgesinde bulunan *Phyllobates terribilis* isimli zehirli ok kurbağalarından (Tezel ve Karakaş, 2011b) yola çıkılarak gerçekleştirilen çalışmada dokunsal (gerçek) doku ve yanılısamaya bağlı doku bir arada kullanılmıştır. Tehlike anında kendini koruması için benekleri bulunan kurbağaların gerçeklerine benzetilmesi hedeflenmiştir. Görsel 90'daki çalışmada beyaz renkli çamur kullanılmış, serbest elde şekillendirme tekniği uygulanmıştır. Benek şeklindeki çıkıntılar par kullanılarak verilmiştir. 900°C' de bisküvi pişirimi, 1040 °C'de sır pişirimi yapılmıştır.

Görsel 91. Enes Gündüz, Orange Terribilis, 6,5 cm x 5,5 cm x 3 cm.

Görsel 92. Enes Gündüz, Phyllobates bicolor, 6 cm x 6,5 cm x 3 cm.

Aynı derecede pişirilmeye tabi tutulan, yanılısamaya bağlı dokunun ön plana çıkartılmaya çalışıldığı Görsel 91 ve 92'deki çalışmalarda beyaz çamur tercih edilmiştir. Hayvanın iç yapısının dışa yansıtıldığı yüzeyi oluşturmak için modülaj kalemlerinden de yardım alınarak serbest elde şekillendirme tekniği uygulanmıştır.

Görsel 93. Enes Gündüz, Phyllobates lugubris, 7 cm x 7 cm x 5 cm.

Görsel 94. Enes Gündüz, Phyllobates lugubris, 7 cm x 7 cm x 5 cm.

Görsel 93 ve 94'te yer alan uygulamalar Orta Amerika'nın güneyinde bulunan *Phyllobates terribilis* isimli zehirli ok kurbağalarının (Tezel ve Karakaş, 2011b) tehlike anında doğada kendilerini kamufle edebilmek için oluşan uyumlu renk geçişli yüzeylerinden esinlenilerek yapılmıştır. Kırmızı çamur kullanılarak serbest elde şekillendirme tekniği uygulanmıştır. Gövdesi kütle çamurdan oyularak çalışılmış, kollar ve bacaklar sonradan eklenmiştir. Farklı renkte sırlar bir arada kullanılmıştır. Yanılsamaya bağlı dokuların yanı sıra üst üste uygulanan sırlarla gerçek dokular da elde edilmiştir. Bisküvi pişirimleri 900 °C' de gerçekleştirilen çalışmaların sır pişirimleri 1040 °C' de yapılmıştır.

Görsel 95. Enes Gündüz, Blauwe pijlgifkikker, 5 cm x 5 cm x 4 cm.

Görsel 96. Enes Gündüz, Tricolor Silverstoneia, 7 cm x 7 cm x 5 cm.

Ekvator bölgesinde bulunan Black Pijlgifkikker isimli zehirli ok kurbağalarından yola çıkılarak gerçekleştirilen uygulamada (Görsel 95 ve 96) kırmızı çamur kullanılmış ve uygulama modelaj kalemleri yardımı ile elde serbest şekillendirilmiştir. Formun yüzeyine balçık kıvamında çamur, küçük benekler haline getirilerek formun yüzeyindeki dokunsal (gerçek) dokular oluşturulmuştur. Birbiriyle uyumlu birkaç sır üst üste kullanılmıştır.

Görsel 97. Enes Gündüz, Tricolor Dendrobates, 5,5 cm x 5 cm x 4 cm.

Görsel 98. Enes Gündüz, Paruwrobates, 5 cm x 5,5 cm x 4 cm.

Kuzey Ekvator bölgesinde bulunan Paruwrobates, Oophaga, Tricolor ve Lehman isimli zehirli ok kurbağalarından (Tezel ve Karakaş, 2011b) (Görsel 97, 98) yola çıkılarak yapılan çalışmalarda dış yapıyı gösteren doku, serbest elde şekillendirme tekniği ile uygulanmıştır. Farklı renkte sırlar üst üste kullanılmış, yanılısamaya bağlı dokunun etkisinden faydalanabilmek maksadıyla, bazı yerler çamur bünyenin de görünmesi için silinmiştir.

Görsel 99. Enes Gündüz,
Oophaga lehmanni,
6 x 7,5 x 4 cm.

Görsel 100. Enes Gündüz,
lehman, 8 x 5,5 x 5 cm.

Görsel 101. Enes Gündüz,
Ameerega, 7,5 x 6 x 4,5 cm.

Görsel 99, 100 ve 101'deki uygulamalarda tehlike anında kamufle olabilen zehir ok kurbağaların buldukları doğal ortamları ile uyumundan ilham alınarak gerçek renklerine yakın renkler kullanılmıştır. Yanılısamaya bağlı doku hedeflenerek fırça yardımı ile sır uygulaması gerçekleştirilmiştir. 1040°C'de sır pişirimi yapılmıştır.

Görsel 102. Enes Gündüz,
Lehmann, 6,5 cm x 7,5 cm x 4 cm.

Görsel 103. Enes Gündüz, Blauwe
Amegegra, 3, cm x 4,5 cm x 3 cm.

Görsel 102 ve 103'te yer alan çalışma Tropikal ve Ekvator yağmur ormanları bölgesinde bulunan Blauwe Amegrega ve Lehmann isimli zehirli ok kurbağalarının (Tezel ve Karakaş, 2011b) yapısal gelişimleri sonucunda doğal ortamlarında korunma içgüdüğü ile oluşan renk geçişlerinden yola çıkılarak yapılmıştır. Çalışmada sır renklerin daha canlı oluşabilmesi için beyaz çamur kullanılmış ve serbest elde şekillendirme tekniği uygulanmıştır. 900°C'de bisküvi pişirimi yapılmıştır. Birbiriyle uyumlu sırlar, kurbağaların gerçek renk geçişlerine benzer şekilde kullanılarak fırça yardımı ile üst üste uygulanarak yanılısamaya bağlı doku oluşturmak hedeflenmiştir.

Görsel 104. Enes Gündüz, Azureus, 8 cm x 6,5 cm x 5 cm.

Görsel 105. Enes Gündüz, Blauwe Azureus, 6,5 cm x 7,5 cm x 4 cm.

Ekvator bölgesinde bulunan Azureus isimli zehirli ok kurbağalarından (Tezel ve Karakaş, 2011b) yola çıkılarak yapılan çalışmada kurbağaların içyapılarındaki zehirin dış dokuya yansması sonucu oluşan beneklerin (Görsel 104 ve 105) şamotlu çamur yardımı ile yansıtılması hedeflenmiştir. Şamotlu çamurun içerisindeki şamot tanelerinden faydalanılarak balçık kıvamındaki şamot taneleri ile dikenli yüzey oluşturularak dokunsal (gerçek) doku oluşumu sağlanmıştır. Modelaj kalemleri yardımı ile serbest elde şekillendirilmiştir. 1000°C'de bisküvi pişirimi uygulanmıştır. Sır uygulamasında birbirileri ile uyumlu sırlar üst üste kullanılmıştır. 1040 °C'de sır pişirimi yapılmıştır.

Görsel 106'da görülen çalışma Ekvator bölgesinde bulunan Dark Dendrotoidea isimli zehirli ok kurbağalarından (Tezel ve Karakaş, 2011b) ilham alınarak çalışılan uygulamada şamotlu çamur kullanılmıştır. Serbet elde şekillendirme tekniği ile şamot parçacıklarını yardımı ile pürüzlü yüzey oluşumu sağlanmıştır. Doğal taş kullanılarak girinti ve çıkıntı yüzeyler oluşturularak dokunsal (gerçek) doku oluşumu sağlanmıştır.

Görsel 106. Enes Gündüz,
Ameerega, 7,5 cm x 6 cm x 4,5 cm.

Görsel 107. Enes Gündüz, Ameerega,
6,5 cm x 7,5 cm x 4cm.

Güney Amerika ve Panama bölgesinde bulunan Ameerega, isimli zehirli ok kurbağalarının dikenli ve benekli dokularından (Tezel ve Karakaş, 2011b) yola çıkılarak gerçekleştirilen uygulamada (Görsel 107) kırmızı çamur kullanılmıştır. Puar yardımı ile girinti, çıkıntılı dokunsal doku yüzey oluşturularak serbest elde şekillendirme tekniği uygulanmıştır. Formun üzerindeki benekler balçık kıvamındaki çamurun yardımıyla yüzeyde dokunsal (gerçek) doku oluşumu hedeflenmiştir. 900°C’de bisküvi pişirimi uygulanmıştır. Örtücü opak birkaç sır üst üste kullanılarak fırça yardımı ile sır uygulamasında yanlısamaya bağlı doku oluşumu da hedeflenmiştir. 1040 °C’de sır pişirimi yapılmıştır.

Görsel 108. Enes Gündüz, Oopfaga,
8 cm x 6,5 cm 4,5 cm.

Görsel 109. Enes Gündüz, Oopfaga, 6,5
cm x 5,5 cm x 3 cm.

Oopfaga isimli zehirli ok kurbağalarının benekli ve dikenli dokularından (Tezel ve Karakaş, 2011b) ilham alınarak gerçekleştirilen uygulama (Görsel 108 ve 109) beyaz çamur kullanılarak yapılmıştır. Formun gövdesi serbest elde şekillendirme tekniği

uygulanarak oluşturulmuştur. Puar yardımı ile balçık kıvamındaki çamurla benekli ve dikenli dokulu yüzey oluşumu sağlanmıştır. Formların yüzeylerindeki benekler ve dikenli doku ile dokunsal (gerçek) doku oluşumu hedeflenmiştir. Görsel 110 ve 111’de görülen, aynı türdeki zehirli ok kurbağalarından yola çıkılarak yapılan uygulamada çalışmanın dokusu kurbağa türlerinin yapısı gereği benekli olacak şekilde çalışılmıştır. Sır uygulaması, örtücü opak birkaç sır üst üste kullanılarak fırça yardımı ile uygulanmıştır. 900 °C’de bisküvi pişirimi, 1040 °C’de sır pişirimi yapılmıştır.

Görsel 110. Enes Gündüz, Oopfaga,
5 cm x 5,5 cm x 3 cm.

Görsel 111. Enes Gündüz, Oopfaga,
5,5 cm x 5 cm x 4 cm.

Pasifik kıyılarında bulunan *Ectopoglossus* isimli zehirli ok kurbağalarından (Tezel ve Karakaş, 2011b) yola çıkılarak yapılmıştır. Görsel 112 ve 113’te bulunan çalışma kurbağa türlerinin yaşam şartları ve korunma içgüdüğü ile oluşan benekli ve renk geçişli gerçek dokularından ilham alınarak çalışılmıştır. Beyaz çamur kullanılarak formun gövdesi modelaj aletleri yardımı ile elde şekillendirme tekniğiyle şekillendirilmiştir. Daha ayrıntılı dokular ise beyaz çamurun plastikliğinden faydalanılarak balçık yardımı ile sonradan eklenerek oluşturulmuştur.

Görsel 112. Enes Gündüz, Ectopoglossus,
6 cm x 8 cm x 4 cm.

Görsel 113. Enes Gündüz, Ectopoglossus,
6 cm x 8 cm x 4 cm.

Farklı türlerdeki fakat aynı özelliklerdeki Ameerega isimli zehirli ok kurbağa türlerinin doğada kamufle olmasından (Tezel ve Karakaş, 2011b) ilham alınarak yapılan uygulamada (Görsel 114, 115) kırmızı çamur kullanılmıştır. Çalışmaların yüzeylerindeki benekli ve dikenli doku ile dokunsal gerçek doku oluşturulması hedeflenmiştir. 900°C’de bisküvi pişirimi yapılmıştır.

Görsel 114. Enes Gündüz, Ameerega, 7,5 cm x 6 cm x 4,5 cm.

Kurbağaların gerçek renklerine benzer, birbiriyle uyumlu sırlar üst üste fırça yardımı ile uygulanarak renk geçişleri oluşturulmuştur. 1040°C’de sır pişirimi gerçekleştirilmiştir.

Görsel 115. Enes Gündüz, Green Oophaga, 7 cm x 5,5 cm x 4,5 cm.

Görsel 116. Enes Gündüz. Zehirli Ok Kurbağaları

Görsel 116 ve 117 zehirli ok kurbağalarından ilham alınarak çalışılan kurbağa figürlerinin, yaşam alanları temalı kompozisyon çalışmasını göstermektedir.

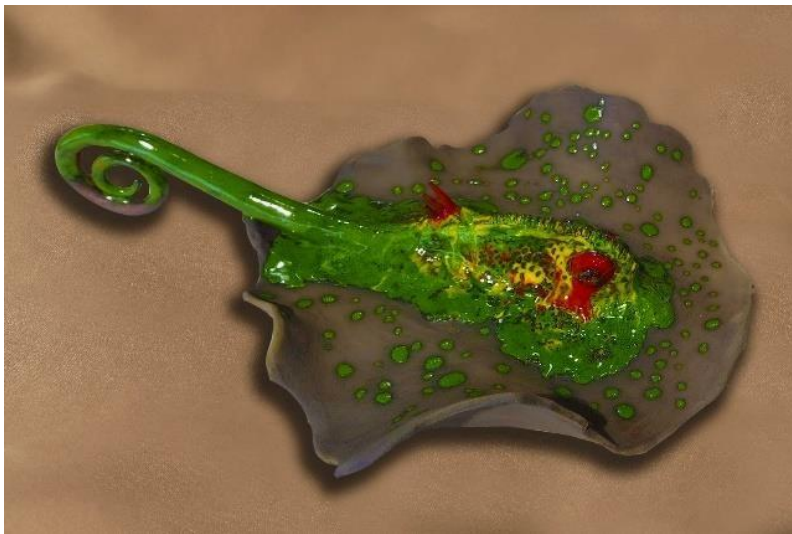
Görsel 117. Enes Gündüz. Zehirli ok kurbağaları

Genellikle Antartika ve Hint Pasifik okyanuslarında görülen Bukalemun ve Rajidae vatozundan ilham alınarak yapılan çalışma, (Görsel 118 ve 119) kırmızı çamur kullanılarak plaka üzerine serbest elde şekillendirme tekniği ile yapılmıştır. Modelaj aletleri ve elek yardımı ile dokunsal (gerçek) doku oluşturulmuştur. Çalışmanın pişirimi olmadan önce yüzeyde siyah astar kullanılmıştır. Bisküvi pişirimi 900°C’de yapılmıştır. Vatoz türünün gerçeğine benzer sırlar, fırça yardımı ile üst üste uygulanmıştır. 1040°C’de sır pişirimi gerçekleştirilmiştir.

Görsel 118. Enes Gündüz, Rajidae, 36,5 cm x 30 cm x 13cm.

Çalışmada doğada kendini kamufle edebilen iki hayvan türü seçilerek doğal dokuları yapay şekilde uygulanarak dokunsal gerçek doku çalışması hedeflenmiştir. Bu hayvan figürlerinin tehlike anında dış yapılarını değiştirerek yaşam alanlarında kamufle olma özelliğinden faydalanılmıştır.

Görsel 119. Enes Gündüz, Rajidae, 36,5 cm x 30 cm x 13cm.

Görsel 120, 121’de Taeniura isimli çalışmada zehirli vatoz türlerinin yapısal oluşumları gereği avlanma iç güdüsü ile deniz altında kendilerini kamufle edebilme özelliğinden esinlenilerek çalışılmıştır. Beyaz çamur kullanılarak plaka üzerine serbest elde şekillendirme tekniği ile gövde oluşturulmuştur. Çalışmanın yüzeyindeki benekler, çamur deri serltiği kıvamında iken sonradan eklenerek oluşturulmuştur. 900°C’de bisküvi pişirimi yapılmıştır.

Görsel 120. Enes Gündüz, Taeniura, 7 cm x 25 cm x 9 cm.

Vatoz türünün gerçeğine benzer sırlar, fırça yardımı ile üst üste kalın şekilde uygulanmıştır. Uygulamada renk geçişleri ve sırların toplanması ile dokunsal (gerçek) dokunun oluşturulması hedeflenmiştir. 1040 °C’de sır pişirimi gerçekleştirilmiştir.

Görsel 121. Enes Gündüz, Taeniura, 7 cm x 25 cm x 9 cm.

Görsel 122, 123'te Amfibiler sınıfında bulunan semender türlerinin içyapıları ve doğal yaşamları gereği oluşan benekli ve dikenli dokularından (Tezel ve Karakaş, 2011a) ilham alınarak çalışılmıştır. Form oluşturulurken beyaz çamur kullanılarak, modelaj kalemlerinin yardımı ile çamurun plastikliğinden faydalanılarak serbest elde şekillendirme tekniği uygulanmıştır. Uygulamada balçıklı sünger ve puar yardımı ile dikenli yüzey elde edilerek gerçeğe benzer şekilde dokunsal (gerçek) dokular oluşturulmuştur.

Görsel 122. Enes Gündüz, Urodela, 18 cm x 8 cm x 4 cm

Hayvan figürlerinin gerçeğine benzer dokuları elde edebilmek için mat siyah sır üzerine opak sırlar fırça yardımı ile üst üste kullanılarak sır uygulaması yapılmıştır.

Görsel 123. Enes Gündüz, Urodela, 18 cm x 8 cm x 4 cm

Benzer şekilde çalışılan uygulamada (Görsel 122, 123 ve 124) semender türlerinin hareket ve duruşları, beyaz çamur kullanılarak elde serbest şekillendirme tekniği ile uygulanmıştır. Hayvan figürünün dış yapısındaki dikenli oluşumlarından ve içyapılarından yola çıkılarak, yaşam alanlarında kendilerini kamufle edebilme özellikleri vurgulanarak dokunsal gerçek doku oluşturulmuştur. 900 °C’de bisküvi pişirimi yapılmıştır.

Görsel 124. Enes Gündüz, Urodela, 18 cm x 8 cm x 4,5 cm.

Sır uygulamasında hayvanın kamufle olma özelliği vurgulanarak çalışmada mat siyah sır üzerine efektli sır fırça yardımı ile uygulanmıştır. 1040°C’de sır pişirimi gerçekleştirilmiştir.

Görsel 125. Enes Gündüz,
Urodela, 18 x 8 x 4,5 cm.

Görsel 126. Enes Gündüz, Urodela,
18 cm x 8 cm x 4,5 cm.

Görsel 127. Enes Gündüz. Skeleton, 32 cm x 17 cm x 8 cm

Skeleton isimli çalışmada bukalemun dokusu ve bukalemun iskeletinden (Tezel ve Karakaş, 2011b) ilham alınarak çalışılmıştır. Beyaz çamurun plastikliğinden faydalanılarak oluşturulan uygulamada serbest elde şekillendirme tekniği kullanılmıştır. Formun gövdesi oluşturulduktan sonra modelaj kalemleri yardımı ile kazıma ve ajur dekor tekniği kullanılarak, bukalemun dokusu ve iskelet yapısı işlenerek dokusal gerçek doku oluşumu hedeflenmiştir. Çalışmanın şekillendirme aşaması tamamlandıktan sonra rötuşlama işlemleri uygulanmıştır. Form kurutularak bisküvi pişirimi 1000°C’de yapılmıştır.

Görsel 128. Enes Gündüz. Skeleton, 32 cm x 17 cm x 8 cm

Görsel 129. Enes Gündüz. Skeleton, 32 cm x 17 cm x 8 cm

Görsel 127, 128, 129 ve 130'de Bukalemunun doğal ortamında kamufle olma özelliği ve iskelet yapısı (Tezel ve Karakaş, 2011b) ön planda tutularak gerçeğine benzer olacak şekilde sırlar seçilmiştir. Çalışmanın sır uygulaması fırça yardımı ile sırlar üst üste gelecek şekilde yapılmıştır. Sır pişirimi 1055°C'de gerçekleştirilmiştir.

Görsel 130. Enes Gündüz. Skeleton, 32 cm x 17 cm x 8 cm

Görsel 131. Enes Gündüz. Green Frog, 25 cm x 23 cm x 15 cm.

Green Frog isimli çalışmada Oopfaga türü zehirli ok kurbağalarından (Tezel ve Karakaş, 2011a) ilham alınarak seramik kase formu üzerine hayvan figürü çalışılmıştır. Kırmızı çamur kullanılarak çalışılan uygulamada kase formu çömlekçi çarkında şekillendirilmiştir. Form deri sertliği kıvamında iken dip alma işlemleri ve rötuşlama işlemleri gerçekleştirilerek siyah astar yardımı ile yüzey astarlanmıştır. Hayvan figürü elde serbest elde şekillendirme tekniği ile oluşturulmuştur. Formun yüzeyindeki benekler puar yardımı ile çamur deri sertliği kıvamında iken eklenerek dokunsal gerçek doku oluşumu hedeflenmiştir.

Görsel 132. Enes Gündüz. Green Frog, 25 cm x 23 cm x 15 cm.

Bisküvi pişirimi 900°C'de yapılan uygulamada sırlama aşamasında etkili sırlar fırça yardımı ile üst üste uygulanarak yapılmıştır. Sır pişirimi 1055°C'de gerçekleştirilmiştir.

Görsel 133. Enes Gündüz. Wide Eye, 25 cm x 25 cm x 10 cm.

Görsel 133 ve 134'te görülen uygulama, bukalemun gözlerinin birbirinden bağımsız hareket ederek farklı görüş açıları sağlayabilme özelliğinden (Tezel ve Karakaş, 2011a) ilham alınarak çalışılmıştır. Kırmızı çamur kullanılarak çalışılan uygulamada formun gövdesi elde serbest şekillendirme tekniği ve plaka tekniği kullanılarak oluşturulmuştur. Uygulamanın sır aşamasında toplanmalı sırlar fırça yardımı ile üst üste kullanılmıştır.

Görsel 134. Enes Gündüz. Wide Eye, 25 cm x 25 cm x 10 cm.

Görsel 135. Enes Gündüz. Wide Eye, 25 cm x 25 cm x 10 cm.

Aynı form üzerinde çalışılan uygulamada (Görsel 135) bukalemun gözlerinin 360° derece dönebilme özelliğinden (Tezel ve Karakaş, 2011a) ilham alınmıştır. Dokunsal gerçek doku oluşturularak, sır uygulamasında metalik efektli sırlar ile yanılısamaya bağlı dokuların oluşumu hedeflenmiştir. Bisküvi pişirimi 900 °C' de yapılan uygulamada sır pişirimi 1055 °C' de gerçekleştirilmiştir.

Görsel 136. Enes Gündüz. Clay Frog, 19 cm x 17 cm x 16,5 cm.

Zehirli ok kurbağalarının yüzeylerindeki renk geçişlerinden ilham alınarak çalışılan Clay Frog isimli uygulamada renk geçişlerini oluşturmak için kırmızı çamur ve beyaz çamur bir birine karıştırılarak kullanılmıştır. Formun gövdesi serbest elde şekillendirme tekniği ile oluşturulmuştur. Çalışmada vurgulanması istenmeyen yerlerin siyah astar ile arka planda tutulması hedeflenmiştir. Uygulama deri sertliği kıvamında iken yüzeyindeki girintiler ve çıkıntılar kazıma dekoru yardımı ile oluşturulmuştur.

Görsel 137. Enes Gündüz. Clay Frog. 19 cm x 17 cm x 16,5 cm.

Uygulama oluşturulurken iki farklı renkte çamur kullanımı ile yanılısamaya bağlı doku oluşumu, formun gövdesindeki girintiler, çıkıntılar ile de dokunsal gerçek doku oluşumu hedeflenmiştir. Bisküvi pişirimi 900°C’de yapılan uygulamanın sırlama aşamasında seffaf sır pistole yardımı ile uygulanmıştır. Sır pişirimi 1055°C’de gerçekleştirilmiştir.

Görsel 138. Enes Gündüz, developmental stages

Görsel 139. Enes Gündüz, developmental stages ve formation kompozisyonu

Kurbağaların yaşam döngülerinden ilham alınarak çalışılan uygulamada kurbağaların içyapılarını ve yüzeydeki doku oluşumlarını yansıtmak hedeflenmiştir. Görsel 138 ve 139 aynı çıkış temalı iki farklı uygulamayı farklı yöntemlerle çalışılarak kompozisyon kurulmuştur. Kırmızı çamur kullanılarak çalışılan uygulamaların gövdeleri serbest elde şekillendirme tekniği ile oluşturulmuştur. Çalışmada iskelet yapıları ajur tekniği kullanılarak oluşturulurken, yüzeydeki benekli dokular parça ekleme tekniği ile oluşturulmuştur.

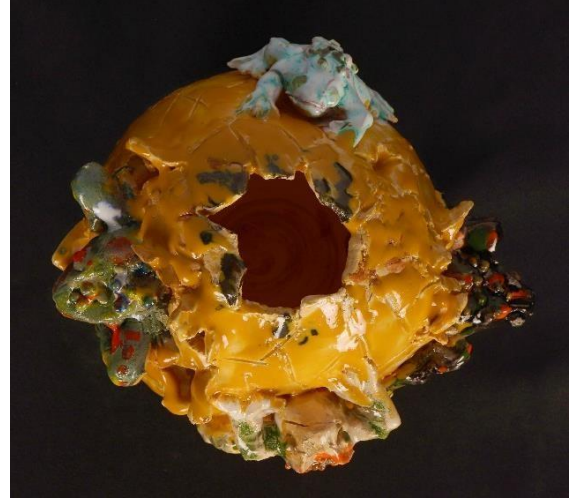

Görsel 140. Enes Gündüz, developmental stages

900 °C’de bisküvi pişirimi yapılan ‘developmental stages’ isimli çalışmada (Görsel 134,135 ve 136) yumurta ve lavra aşamasından erişkin döneme gelen bir kurbağanın iskelet yapıları ve yüzeydeki benekli dokular (Budak vd. 2011) vurgulanarak dokusal gerçek doku oluşturulması hedeflenmiştir. Uygulamaların sır aşamasında etkili sırlar fırça yardımı ile uygulanmıştır. 1055 °C’de sır pişirimleri yapılmıştır

Görsel 141. Enes Gündüz, formation, 18 cm x 17 cm x 16 cm

Görsel 142. Enes Gündüz, formation, 18 cm x 17 cm x 16 cm

Görsel 141, 142 ve 143'te bulunan Formation isimli çalışmada Dendrobatidae türleri zehirli ok kurbağalarının yumurta dönemleri ile erişkin dönemlerinden(Burton ve Burton, 1977) ilham alınarak çalışılmıştır. Beyaz çamur kullanılarak çalışılan uygulamada yumurta formundaki küre çömlekçi çarkı ile oluşturulmuştur. Kurbağa figürleri elde serbest şekillendirme tekniği ile oluşturulup forma sonradan eklenmiştir. 900 °C'de bisküvi pişirimi yapılarak 1055 °C'de sır pişirimi gerçekleştirilmiştir.

Görsel 143. Enes Gündüz, formation, 18 cm x 17 cm x 16 cm

Görsel 144. Enes Gündüz, Kamufle, 23 cm x 23 cm x 2,5 cm

Görsel 144'teki uygulama zehirli ok kurbağalarının tehlike anında kamufle olabilme özelliklerinden (Tezel ve Karakaş, 2011b) ilham alınarak çalışılmıştır. Kırmızı çamur ile çalışılan uygulamanın tabak formu çömlekçi çarkı ile oluşturup içerisindeki soyut kurbağa figürü serbest elde şekillendirme tekniği ile şekillendirilmiştir. 900 °C'de bisküvi pişirimi yapılmıştır. Sır uygulaması aşamasında kamufle özelliğini yansıtabilecek renkler seçilerek yanlısamaya bağlı doku ve dokunsal gerçek doku oluşturulması hedeflenmiştir. 1040 °C sır pişirimi gerçekleştirilmiştir.

Görsel 145. Enes Gündüz, Kamufle, 23 cm x 23 cm x 2,5 cm

Görsel 146. Enes Gündüz, mixed formation, 17 cm x 15 x 15 cm

Görsel 147. Enes Gündüz, mixed formation, 17 cm x 15 x 15 cm

Görsel 146, 147, 148 ve 149'da bulunan çalışmalarda beyaz ve kırmızı çamur karıştırılarak kullanılmıştır. Farklı zehirli ok kurbağa türlerinin doğal ortamlarındaki duruş ve hareketlerinden (Tezel ve Karakaş, 2011b) ilham alınarak yapılan uygulamalarda kurbağa figürleri, vazo formlarının üzerine çalışılmıştır. Vazo formu çömlekçi çarkı yardımı ile şekillendirilirken kurbağa figürleri elde serbest şekillendirme tekniği ile şekillendirilmiştir.

Görsel 148. Enes Gündüz, mixed formation, 17 cm x 15 x 15 cm

Görsel 149. Enes Gündüz, mixed formation, 17 cm x 15 x 15 cm

Kurbağaların üzerindeki benekli dokular, form deri sertliği kıvamındayken parça ekleme tekniği ile puar kullanılarak eklenmiştir. Kurbağa figürlerinin benekli dokuları ile dokunsal gerçek doku oluşturulması hedeflenmiştir. Sır uygulamasında formlardaki çamur renklerini gösterebilmek için şeffaf sır kullanılırken formların üzerindeki kurbağa figürleri gerçek renklerine yakın şekilde sırlanmıştır. 1000 °C’de bisküvi pişirimi, 1055 °C derede sır pişirimi gerçekleştirilmiştir.

Görsel 150. Enes Gündüz, Climp ,
29 cm x 25 cm x 24,5 cm

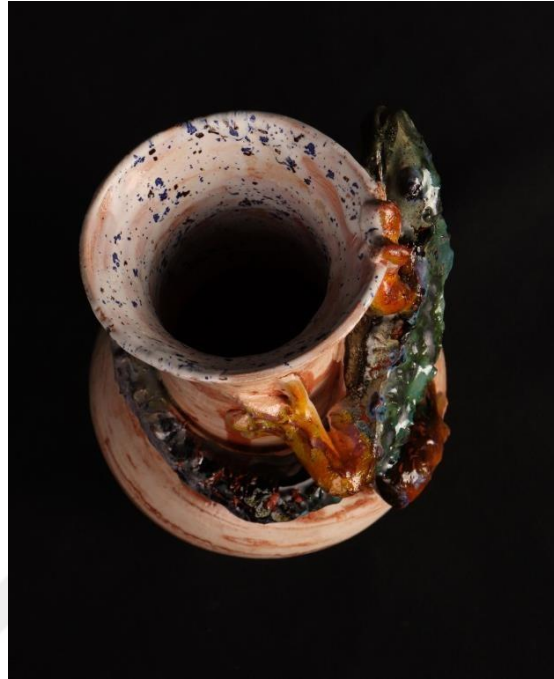

Görsel 151. Enes Gündüz, Climp ,
29 cm x 25 cm x 24,5 cm

Zehirli ok kurbağalarının doğal ortamlarındaki duruş ve hareketlerinden (Tezel ve Karakaş, 2011b) ilham alınarak çalışılan uygulamada kurbağa figürleri çömlekçi çarkında yapılmış vazo üzerine çalışılmıştır. Kurbağaların gövdeleri serbest elde şekillendirme tekniği ile oluşturulurken benekli dokuları parça ekleme tekniği kullanılarak puar yardımı ile oluşturulmuştur. Kurbağa figürlerinin yüzeyindeki benekli dokular ile dokunsal gerçek doku oluşumu hedeflenmiştir. Dokulu yüzeylerin ön plana çıkartılabilmesi için vazo formu siyah astar ile astarlanmıştır. Sır uygulaması kurbağaların gerçek renklerine benzer sırlar kullanılarak fırça yardımı ile uygulanmıştır. 1055 °C’de tek pişirim yapılmıştır.

Görsel 152. Enes Gündüz, Dikenli Şeytan, 19 cm x 8 cm 10 cm

Görsel 153. Enes Gündüz, Dikenli Şeytan, 19 cm x 8 cm 10 cm

Agamidae familyasından olan Dikenli Şeytan isimli türün vücudundaki dikenli dokularından (Tezel ve Karakaş, 2011a) ilham alınarak vazo formu üzerine hayvan figürü çalışılmıştır. Çömlekçi çarkı yardımıyla oluşturulan vazo formunda beyaz çamur ve kırmızı çamur karıştırılarak kullanılmıştır. Üzerindeki hayvan figürünün gövdesi elde serbest şekillendirme tekniği ile oluşturulmuştur. Balçık kıvamındaki çamur ahşap parçası yardımı ile şekillendirilerek hayvan figürünün dokusu oluşturulmuştur. Dokusal gerçek doku oluşumu hedeflenmiştir. Sırlama aşamasında vazo formundaki renklerin belirgin olabilmesi için vazo şeffaf sır ile sırlanmıştır. Hayvan figürünün sırlama aşamasında “Dikenli Şeytan” türünün gerçek renklerine benzer sırlar üst üste uygulanarak sırlanmıştır. 1000 °C’de bisküvi pişirimi yapılırken sır pişirimi 1055 °C’de yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ

Doku, doğada canlıların veya nesnelerin dış yapıları olarak hem dokunsal hem de yanılısamaya bağlı şekilde kimi zaman fark edilen kimi zaman ise önemsenmeyen ama hep var olan bir kavramdır. Doğada bulunan dokular, sanatsal alanlarda tasarımlara yön veren önemli etkenlerdir.

Çalışma kapsamında dokunun sanatsal üretimlerde nasıl ele alındığı incelenmiştir. Resim sanatında ağırlıklı olarak görsel yönüyle yanılısamaya bağlı olarak ön plana çıkan dokular; metal, mermer, beton, cam, kağıt, polyester gibi malzemelerin kullanıldığı heykelerde daha çok dokunsal yüzeyleri ile tekstil sanatında ise hem dokunsal hem de yanılısamaya bağlı dokular olarak görülmektedir.

Doku kavramı seramik yüzeylerde de diğer alanlarda olduğu gibi doğadan ilham alınarak ve malzemenin kullanım olanaklarından faydalanarak işlenmiştir. İnce tane boyutu ile kırmızı, beyaz çamurlar küçük boyutlu ve detaylı çalışmalarda kolaylık sağlaması bakımından tercih sebebi olurken, daha büyük boyutlu, özellikle de dış mekanlarda sergilenecek çalışmalar için içerisinde seramik kırıkları bulunan şamotlu çamurlar kullanılmaktadır. Yanılısamaya bağlı dokunun ön planda olacağı yüzeyler için açık renk bünyeye sahip olan çamurların kullanılması elde edilmek istenen sonuçlara ulaşmayı kolaylaştırmaktadır. Döküm çamuru ise döküldüğü kabın şeklini aldığından, dekorlu kalıplar ile seri ve çok sayıda dokulu yüzey elde etmek için ciddi avantajlar sağlamaktadır. Bunun yanı sıra sıvıyı emebilen kağıt, bez, peçete, dantel, ip gibi malzemelerin döküm çamuruna batırılıp, çekmesi sağlanarak, kullanılan malzemenin pişme sırasında yanarak yok olmasıyla malzemenin dokusuna bürünen çamurun bırakacağı dokudan da faydalanılabilmektedir.

Seramik şekillendirme yöntemleri doku kavramının eserlere sınırsız çeşitlilikle yansımaları sağlamaktadır. Serbest elde şekillendirmenin yanı sıra çimdikleme (pinch pot) tekniği, sucuk (fıtıl) tekniği, kütlede oyma tekniği, çömlekçi tornasında şekillendirme tekniği, plaka tekniği, kalıba döküm ya da sıvama tekniklerini kullanarak çok çeşitli

dokunsal (gerçek) dokular ya da yanılsamaya bağlı dokuların işleneceği yüzeyler meydana getirilebilmektedir.

Seramik yüzeylerde dokular oluştururken, seramik şekillendirme yöntemlerine ilaveten, şekillendirme işlemi tamamlanmış seramik ürünlerin estetik değerini arttırmak amacıyla uygulanan dekor ve sırlı pişirim yöntemlerinden de faydalanılmaktadır. Özellikle, dokunsal (gerçek) dokuların oluşumunu sağlamak için kazıma tekniği, ajur tekniği, mühür tekniği, parça ekleme vb. dekor teknikleri sıklıkla kullanılmaktadır. Bunların yanı sıra fırça dekorları, mermer (agatware) tekniği, nerikomi tekniği, maskeleme tekniği, mishima (kakma) tekniği, mocha (selvi) dekoru ve kalıp içine resimleme gibi teknikler yanılsamaya bağlı dokuların ön planda olacağı yüzeyler için tercih edilen yöntemler arasındadır.

Seramik yüzeylerde yanılsamaya bağlı dokular elde etmek için bazı dekor yöntemlerinin yanı sıra sırların farklı etkilerinden ve raku, sağar, isli pişirim ve obvara tekniği gibi alternatif pişirim yöntemlerinden de yararlanılmaktadır.

Seramik sanatında, çalışmalarına farklı anlatımlar kazandırmak için birçok yerli ve yabancı sanatçı dokunun etkisinden faydalanmaktadır. Bu tez çalışması uygulamalarında da doğadaki organik dokulardan çıkışlı, Amfibi türlerinden kurbağa, semender vb. canlı hayvan türlerinden ilham alınarak gerçeğine benzer formlarda hayvan figürü ve dokuları çalışılmıştır. Çalışmaların şekillendirme aşamalarında serbest elde şekillendirme tekniği kullanılarak ve modelaj aletleri gibi seramik şekillendirme materyallerinden faydalanılmıştır. Bisküvi pişirimleri 900°C'de yapılarak, sırlama yöntemlerinden fırça ile sırlama, daldırarak sırlama gibi teknikler kullanılmış, 1040°C'de sır pişirimi yapılmıştır. Dokunsal (gerçek) ve yanılsamaya bağlı dokular elde etmek hedeflenmiştir.

KAYNAKÇA

- Ağatekin, E. (2002). Artistik Seramik Biçimlendirmede Doku. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Akbaba. B. (2012) *Seramik Doku'ya Mikrodünya Görüntülerin Yansıması ve Seramik Biçimlendirmede Kullanılması*. İzmir.
- Altundağ, M. (2017). “Çağdaş Seramik Sanatında Doku Ögesi”. *İdil*, 6 (39), 3257 -3269.
- Amfibiler. (t.y.). Erişim: 14 Mayıs 2022, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Amfibiler>.
- Anılanmert, B. (1994). *Daha Çok Ateş*. Çanakkale Seramik Sanat Yayınları: Çanakkale.
- Anne Goldman Ceramic Arts. (t.y.). Erişim: 2 Ağustos 2022, <http://annegoldmanwriter.com/>
- Archive. (t.y.). Erişim: 5 Nisan 2022, <https://archive.org/search.php?query=texture>.
- Arıman, Y. (2019). “Dokunun Duyumsanması”. *Sanat & Tasarım Dergisi*.
- Artful Living (t.y.).Erişim: 2 Ağustos 2022, <https://www.artfulliving.com.tr/neler-oluyor/kagit-heykeller-i-8487>.
- Artmajeur (t.y.). Erişim: 2 Ağustos 2022, <https://www.artmajeur.com/tr/anastasiya-protsenko/artworks/15327697/rising-sun>.
- Artsper (t.y.) Erişim: 5 Temmuz 2022, <https://www.artsper.com/au/contemporary-artworks/sculpture/1172049/rising-sun>
- Ashraf Hanna. (t.y.). Erişim: 27 Temmuz 2022, <https://www.ashrafhanna.net/ceramics/index.shtml>.
- Aşan Yüksel, O. (2014). Doku Kavramı ve Seramik Yüzeylerde Kullanımı. Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Atalayer, F. (1994). *Temel Sanat Öğeleri*. Anadolu Üniversitesi Yayınları: Eskişehir.
- Avcı, S. (2013). “John Constable: Yenilikte Gelenek”. *Art-e Sanat Dergisi*, 6 (12), 82-107.
- Baynes, K. (2002). *Toplumda Sanat*. Yusuf Atılgan (çev.). Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.
- Bekşioğlu, E. (2010). Özgün Seramik Yüzeylerde Farklı Materyallerle Doku Arayışları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

- Berberoğlu, F. E. (2015). Seramik Form ve Yüzeylede Organik Doku Araştırmaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Sanat alışması Raporu. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı, Ankara.
- Binboğa, E. B. & Enes, E. (2021). “Atık Kot Giysilerden İleri Dönüşüm Yöntemi ile Sanat Eseri Oluşturulması Deniz Sağdıç’ın Portre alışmalarının İncelenmesi”. *Art-e Sanat Dergisi* , 14 (28) , 882-901 .
- Blue Poles. (t.y.). Erişim: 2 Mayıs 2022, <https://www.jackson-pollock.org/blue-poles.jsp>. (Erişim Tarihi: 02.08.2022)
- Bosnak, E. (1994). Leke, Işık ve Dokunun Plastik Değer Olarak Resimde İrdelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Sanat Yapıtı, Bitirme Raporu, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Budak, A., Göçmen, B., Mermer, A. ve Kaya, U. (2011). *Omurgalılar Sistematiği*. Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınları: İzmir.
- Bukalemun. (t.y.). Erişim: 14 Mayıs 2022, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Bukalemun>.
- Burton, M. ve Burton, R. (1987). *Sürüngenler ve Kurbağalar*. Remzi Kitabevi: İstanbul.
- Choi So Young (t.y.). Erişim: 2 Ağustos 2022, <http://www.artnet.com/artists/choi-so-young/>.
- Chun Kwang Young. (t.y.).Erişim: 5 Ekim 2022, <https://www.operagallery.com/artist/chun-kwang-young>
- Chunk Wang Young. (t.y.). Erişim 02 Ağustos 2022, http://www.chunkwangyoung.com/html/02_Artworks.php?c=2014-2013.
- Contemporary Raku David Roberts (t.y.). Erişim: 12 Temmuz, 2022. <https://www.veniceclayartists.com/contemporary-raku-david-roberts/>.
- Çağdaş sanatlar Müzesi, Soner Genç (t.y.). Erişim: 18 Temmuz 2022, <https://csmuze.anadolu.edu.tr/eser/gen%C3%A7-soner>.
- Çetinkaya, S. (2018). Doğadaki Jeolojik Oluşumların Dokusal Özelliklerinin Seramik Form ve Yüzeylede Yorumu, Yüksek Lisans Sanat alışması Raporu, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.

- Çok Yönlü Sanatsal Kişiliği ile Jale Yılmabaşar. (t.y.). Erişim: 9 Haziran 2022,
<https://docplayer.biz.tr/57105179-Cok-yonlu-sanatsal-kisiligi-ile-jale-yilmabas.html>.
- Dendrobates Tinctorius. (t.y.). Erişim: 14 Mayıs 2022,
https://tr.wikipedia.org/wiki/Dendrobates_tinctorius.
- Dil Derneği (2018). *Türkçe Sözlük*. Dil Derneği Yayınları: Ankara.
- Doku Nedir? (2021, 30 Haziran). Erişim: 4 Haziran 2022,
<https://www.dokusanatatolyesi.com/temel-sanat/doku-nedir/>.
- Erbek, E. (2006). Günümüz Türk Resminde Doku- Yüzey İmgelemi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erol, S. (2011). *Heykelde “Boşluk” Kavrayışı: Modernizm ve Sonrası*. İstanbul
- Ersoy, A. (2002). *Sanat Kavramlarına Giriş*. 3.Basım, Yorum Sanat Yayıncılık.
- Eskişehir’de ‘Şamot’ Heykeller (2011, 17 Eylül). Erişim: 7 Ağustos 2022,
<https://www.milliyet.com.tr/cumartesi/eskisehir-de-samot-heykeller-1439414>.
- Gökaydın, N. (2002). *Temel Sanat Eğitimi Sanat Eğitimi Öğretim Sistemi ve Bilgi Kapsamı*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: İstanbul.
- Gökbel, F. M., Gökbel, K. ve Nebahat, M. (2020). “Sanatsal İfade Biçimi Olarak Çömlekçi Çarkının Kullanımı”. *Kalemîşi*, 17 (Güz): 148–164.
- Güder, Ü. (2008). Seramik Heykellerde Karışık Malzeme Olarak Metalin Kullanımı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Güler. A. (2006) Seramik Malzeme İle Hazırlanan Birimlerde Rİtm İlkesi, Sanatta Yeterlilik Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Seramik Anasanat Dalı, Ankara.
- Günay Atalayer. (t.y.). Erişim: 15 Ekim 2022,
<http://www.atalayer.com/gunayatalayer/index.html>
- Gür Üstüner, S.(2018) *Türkiye’de Tekstil Sanatının Bugünü*. Van.
- Gürer, L. (1990). *Temel Tasarım*. İstanbul Teknik Üniversitesi Matbaası: İstanbul.

- Hasan Başkırkan Hayatı ve Eserleri. (t.y.). Erişim: 16 Ekim 2022, <https://www.istanbulsanatevi.com/unlu-sanatcilarin-hayati/soyadi-b-unlu-sanatcilarin-hayati/hasan-baskirkan-hayati-ve-eserleri/>
- Işıktan, F. (2007). Teknik Dekor Yöntemlerinin Özgün Seramik Yapıtlarda Kullanımı. Sanatta Yeterlilik Tezi. Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik-Cam Ana Sanat Dalı, İstanbul.
- Jackson Pollock. (t.y.) Erişim: 27 Eylül 2022, www.moma.org/artists/4675.
- Jackson Pollock. (t.y.). Erişim: 2 Mayıs 2022, <https://www.moma.org/artists/4675>.
- Jale Yılmabaşar. (t.y.). Erişim: 22 Nisan 2022. <https://www.biyografya.com/biyografi/7618>
- Johnson Tsang'ın Küçük Dünyası. (2019, 5 Mayıs). Erişim: 12 Nisan 2022, <https://www.artkolik.net/genel/johnson-tsangin-kucuk-dunyasi-5399>.
- Kaikai Kiki Gallery. (t.y.). Erişim: 7 Ağustos 2022, http://en.gallery-kaikaikiki.com/category/artists/works_yuji-ueda/.
- Kamlık, E. (1964). *Tabiat ve Sanatta Doku*. İstanbul Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Kağıt ve Basım İşleri Matbaası: İstanbul.
- Kuru, M. (2011). *Omurgalı Hayvanlar*. Palme Yayınları: Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2007). "Doku". Ankara s. 1-18.
- Mine Poyraz. (t.y.). Erişim: 6 Haziran 2022, <https://www.galerisoyut.com.tr/artist/mine-poyraz/>
- Mirviss. (t.y.). Erişim: 2 Nisan 2022, <https://www.mirviss.com/artworks/c/ceramics>.
- Monika Patuszyńska. (t.y.). Erişim: 7 Ağustos 2022, <https://www.ceramicsnow.org/monikapatuszynska/>.
- Monika Patuszyńska: TransForms Plus. (2020, 21 Ağustos). Erişim: 7 Ağustos 2022, <https://www.ceramicsnow.org/artworks/monika-patuszynska-transforms-plus/>.
- Mülayim, S. (1984). "Plastik Sanatlarda Anlatım Biçimleri ve Üslup". *Sanat Tarihi Dergisi*. S. 97-113.
- Ocvirk, O.G., Stinson, R.E., Wigg, P.R., Bone, R.O., Cayton, D.L. (2013). *Sanatın Temelleri Teori ve Uygulama*. Karakalem Kitabevi Yayınları: İzmir

- Oophaga Anchicayensis. (t.y.). Erişim: 14 Mayıs 2022, https://en.wikipedia.org/wiki/Oophaga_anchicayensis.
- Oransay, L. (2006). Doku, Strüktür ve Tekrar İlkelerinin Seramik Alanında Kullanım Olanakları. Sanatta Yeterlik Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Özsoy, V. ve Ayaydın, A. (2016). *Görsel Tasarım Öğe ve İlkeleri*. Pegem Akademi: Ankara.
- Phyllis Kudder Sullivan. (t.y.). Erişim: 18 Temmuz 2022, <https://www.phylliskuddersullivan.com/>.
- Pınar Baklan, Romantic Activist. (t.y.). Erişim: 7 Ağustos 2022, <https://www.sanatgezgini.com/pinar-baklan-onal-seramik-romantic-activist>.
- Round Ribbontail Ray. (t.y.) Erişim: 25 Haziran 2022, https://en.wikipedia.org/wiki/Round_ribbontail_ray.
- Sconzani. (t.y.). Erişim: 7 Ağustos 2022, <http://sconzani.blogspot.com/2016/11/cardiff-art-more-places-to-sit.html>.
- Sesli Betimleme Derneği.(t.y). Erişim: 7 Ağustos 2022, https://sebeder.org/La_Muse_Endormie_Uyuyan_Esin_Perisi-146.html
- Seven, E. (2013). *20.yy Batı Resim Sanatında Doku Kullanımı ve Çeşitliliği Üzerine Bir Araştırma*. Bursa.
- Sibel Sevim. (t.y.). Erişim: 6 Haziran 2022, <http://www.dartgaleri.com.tr/sanatci/sibel-sevim/>
- Sortira la Chapelle Sur Erdre. (t.y.). Erişim: 7 Temmuz 2022, <https://www.sortiralachapellesurerdre.fr/capellia/sylvie-bourdeau>
- Sözen, M. ve Tanyeli, U. (2014). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. Remzi Kitabevi: İstanbul.
- Sylvie.b Sculpture. (t.y.). Erişim: 22 Mayıs 2022, https://www.instagram.com/sylvie.b_sculpture/.
- Sylvie.b Sculpture. (t.y.). Erişim: 22 Mayıs 2022, <https://www.sylvie-b-sculpture.com/>.
- Sylvie.B Sculpture. (t.y.). Erişim: 25 Mayıs 2022, <https://www.concept-store-gallery.com/artiste/sylvie-b-sculpture/>.

- Tamamen mermerden yapılmış peçeli heykeller. Mermer Peçe-ru_art linkleri. (t.y.). Erişim: 16 Ekim 2022, <https://gameriskprofit.ru/tr/nepoznannoe/skulptury-vualyami-sdelannymi-polnostyu-iz-mramora-mramornye-vuali--/>
- Tamsyn Trevorrow- Ceramic Sculpture. (t.y.). Erişim: 2 Ağustos 2022, <https://tamsyntrevorrow.myfreesites.net/>.
- Tezel, S. & Karakaş, D. (Ed.) (2011a). *Vahşi Yaşam, Gizemli Sürüngenler*. (Çev. M. Kın). Boyut Yayıncılık: İstanbul.
- Tezel, S. & Karakaş, D. (Ed.) (2011b). *Vahşi Yaşam, İki Yaşamlılar*. (Çev. M. Kın). Boyut Yayıncılık: İstanbul
- Timurkaan, R. (2019) Alternatif Pişirim Tekniklerinde Organik Malzeme Kullanımı: Obvara. Sanatta Yeterlilik Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Tom Kemp. (t.y.). Erişim: 19 Temmuz 2022, <https://tomkemp.com/about>.
- Tony Marsh Ceramics. (t.y.). Erişim: 29 Temmuz 2022, <https://www.tonymarshceramics.com/>.
- Turani, A. (2003). *Çağdaş Sanat Felsefesi*, 4.Baskı. Remzi Kitabevi: İstanbul.
- Türedi Özen, A. (1994). İletişim Açısından Seramiğe Yaklaşım. Sanatta Yeterlilik Tezi. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Türedi Özen, A. (2002). “Sanat, Seramik ve Seramik Sanatı Üzerine”. *Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi’nde Seramik Temel Sanat Eğitimi II*, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları: Eskişehir.
- Tüzcet, Ö. (1967). *Form ve Doku (Texture)*, Birinci Baskı. İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Uzuner, O. (1998). Seramik Çamurlarının Renklendirilmesi ve Renkli Seramik Çamurları ile Şekillendirme Aşamasında Yapılan Dekor Yöntemleri, Sanatta Yeterlik Tezi.
- Yıldırım, B. (2017).” Gwen Heeney ve Brickworks Uygulama Tekniği”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (53), 1-10.
- Yılmazbaşar, J. (1980). *Seramikte Dekor Yöntemleri*, Türk Tarih Kurumu Basımevi: Ankara.

Yılmaz, A. (2014). Bitkisel Dokuların Özgün Seramik Formlarda Yorumlanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Sanat Çalışması Raporu. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Yılmaz, S. (2008). Doğal Nesnedeki Gözenelilik Özelliğinin Seramik Form ve Yüzeyle Yansıması, Hacettepe Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü-Seramik Ana sanat Dalı, Sanatta Yeterlilik Eseri Çalışması Raporu, Ankara.

Yılmaz, S. (2019). Seramiğe Dönüşen Organik Nesnelere: Teknik ve Sanatsal Örnekler . Sanat ve Tasarım Dergisi, 9 (1): 198-215.

Zehra Çobanlı Mavi Dönem Eserleri. (t.y.). Erişim: 20 Temmuz 2022, <http://www.zehracobanli.com/zehra-cobanli-mavi-blue-eserler-works.html>.

